

Moby Dick

Herman Melville

Moby Dick

Vertaald door Helen Knopper

PANTHEON

© 1851 Herman Melville
© 2015 Pantheon, Amsterdam
Vertaling Helen Knopper
Omslagontwerp Wouter van der Struijs
Typografie 358atwork

ISBN 978 90 488 2932 3
ISBN 978 90 499 0173 8 (e-book)
NUR 302

OVERAMSTEL

uitgevers

Pantheon is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ten teken
van mijn bewondering voor zijn genie,
is dit boek opgedragen
aan

NATHANIEL HAWTHORNE

1. Vage verschijning

Noem mij Ismaël. Wat jaren geleden – het doet er niet toe hoelang precies – toen ik weinig of geen geld op zak had en er aan wal eigenlijk niets was wat me interesseerde, vond ik dat ik maar eens wat moest gaan varen en het waterige deel van de wereld bezien. Het is één van mijn manieren om mijn gemelijkheid te verdrijven en de bloedsomloop te reguleren. Wanneer ik merk dat het mij bitter in de mond wordt, wanneer het in mijn ziel mistig en miezerig is als in november, wanneer ik merk dat ik onwillekeurig voor een doodkistenwinkel ben blijven staan en de achterhoede vorm van iedere begrafenisstoet die mijn pad kruist, en in het bijzonder als mijn minderwaardigheidsgevoelens me zodanig parten gaan spelen, dat er een sterk zedelijk beginsel voor nodig is om mij ervan te weerhouden weloverwogen de straat op te gaan en de mensen methodisch de hoeden van het hoofd te slaan, dan acht ik het hoog tijd zo snel als ik kan zee te kiezen. Dit vervangt bij mij pistool en kogel. Met flamboyante filosofie werpt Cato zich op zijn zwaard, ik neem rustig de wijk naar een schip. Hier is niets verwonderlijks aan. Als ze er zich maar bewust van waren, dan zouden de meeste mannen, op hun eigen manier, vroeg of laat, jegens de zee nagenoeg dezelfde gevoelens koesteren als ik.

Nu heb je die eilandenstad Manhattan, omgord door kaaien, als Indische eilanden door koraalriffen – de handel omspoelt haar met haar branding. Links en rechts voeren de straten u naar het water. Het meest zuidelijke punt van de stad heet de Battery, waar de statige pier door de golven wordt gewassen en door winden gekoeld, die een paar uur tevoren nog buiten zicht van land waren. Moet je die menigte van waterstaarders toch zien!

Loop de stad eens door op een stille sabbat. Ga dan van Corlears Hook naar Coenties Slip en vandaar, via Whitehall, noordwaarts. Wat ziet u? – Geposteerd als stille wachters rondom de stad, staan duizenden en nog eens duizenden stervelingen, geheel in de ban van de zee, te dagdromen. Sommigen leunen tegen de palen, anderen zitten op het zee-einde van de pier; sommigen turen over de reling van schepen uit China, weer anderen hangen hoog in het want, alsof het hun streven is een nog betere blik op de zee te krijgen. Maar dit zijn allemaal landrotten – een weklang gevangen in de sleur – vastgeplakt aan toonbanken,

vastgenageld op stoelen, en aan hun lessenaars gekluisterd. Hoe kan dit toch? Zijn er geen groene akkers meer? Wat hebben ze hier te zoeken?

Maar kijk! Er komen nog meer drommen mensen die recht op het water afstevenen en van plan schijnen een duik te nemen. Vreemd! Niets kan hen bevredigen behalve het uiterste puntje van de vaste wal; wat lummelen in de schaduwrijke luwte van gindse winkels is niet voldoende. Nee. Ze moeten en zullen zo dicht mogelijk bij het water kunnen komen zonder erin te vallen. En daar staan ze dan – in kilometerslange rijen – samengeperst. Stuk voor stuk binnenlanders, komen ze uit sloppen en stegen, straten en lanen – uit het noorden, oosten, zuiden en westen. Maar hier verenigen ze zich met elkaar. Zeg mij, is het de magnetische kracht in de kompasnaalden van al die schepen die hen derwaarts trekt?

Nog een voorbeeld. Stel dat u in het binnenland bent; in een of ander hooggelegen merengebied. Neem welk pad u maar wilt en tien tegen één dat het u voert naar een dal en u brengt bij een diep deel in de rivier. Er is magie in het spel. Stelt u zich de meest verstrooide mens voor, door dromen verslonden, zet hem op zijn benen, zorg dat zijn voeten in beweging komen en hij zal u feilloos naar water brengen, zo er al water is in dat gebied. Mocht u ooit dorst lijden in de grote Amerikaanse woestijn, waag u dan aan dit experiment als uw karavaan toevallig iemand meevoert die onderlegd is in het bovennatuurlijke. Want ja, zoals iedereen immers weet, meditatie en water zijn voor eeuwig aan elkaar verbonden.

Maar neem nu een kunstschilder. Het liefste schildert hij u het meest dromerige, schaduwrijke, vredige en betoverende landschap dat de Saccovallei rijk is. Maar wat is niettemin zijn belangrijkste element? Daar staan zijn bomen, alle met een holle stam, alsof er een kluisenaar in zat met zijn crucifix; en hier sluimert zijn weide en daar slaapt zijn vee; en uit het huisje ginds komt slaperig wat rook. Diep in de verre bossen kronkelt een warrig pad, dat voert tot aan de uitlopers van de bergen die zich baden in het blauwe licht. Maar ook al schenkt dit beeld zo'n zinsverrukking en schudt de pijnboom zijn zuchten af als bladeren over het hoofd van de herder, toch zou alles vergeefs zijn, als niet de blik van de herder gefixeerd was op de magische rivier voor hem. Ga in juni eens naar de prairies, waar u kilometers en nog eens kilometers tot aan de knieën door de tijgerlelies waadt – wat is de bekoring die u mist? Water – er is daar geen druppel water! Als de Niagara een waterval van zand was, zou u dan ook duizenden kilometers reizen om die te zien? Waarom overwoog de arme dichter uit Tennessee, toen hij onverwachts

tweemaal een handvol zilverstukken ontving, of hij een jas zou kopen, die hij dringend nodig had, dan wel dat hij zijn geld stak in een voettocht naar de Baai van Rockaway? Hoe komt het dat haast iedere kerngezonde jongen met een kerngezonde ziel vroeg of laat bezeten is van de gedachte naar zee te gaan? Waarom hebt u zelf, als passagier tijdens uw eerste zeereis, zo'n vreemde vibratie ervaren, toen u voor het eerst van uw leven hoorde dat u en uw schip nu buiten zicht van land waren? Waarom hielden de oude Perzen de zee voor heilig? Waarom gaven de Grieken haar een eigen godheid en nog wel de broer van Jupiter? Het staat vast dat dit alles niet zonder betekenis is. Nog dieper is de betekenis van het verhaal van Narcissus die, omdat hij het kwellende, lieflijke spiegelbeeld dat hij in de vijver zag niet kon grijpen, in het water sprong en verdronk. Maar datzelfde beeld zien wij in alle rivieren en zeeën. Het is de weerspiegeling van de ongrijpbaarheid van het leven zelf en daarin ligt de sleutel tot dit alles.

Welnu, als ik zeg dat het mijn gewoonte is zee te kiezen wanneer het mij begint te schemeren voor mijn ogen en ik mij overbewust begin te worden van mijn longen, bedoel ik niet dat hieruit de conclusie getrokken wordt dat ik ooit naar zee ga als passagier. Want om als passagier te kunnen gaan, moet je een beurs bezitten en een beurs is slechts een vod, behalve als er iets in zit. Bovendien worden passagiers zeeziek – ruziechtig – slapen hele nachten niet – amuseren zich over het algemeen niet erg; nee, ik ga nooit als passagier; en ook al heb ik iets van een zeerob, nooit ga ik naar zee als een commodore, kapitein of kok. Ik laat de eer en voornaamheid van dergelijke functies over aan degenen die ervan houden. Wat mij betreft, ik verfoei alle eervolle en achtswaardige beulskarweitjes, beproevingen en bezoeken van welke aard dan ook. Het kost me al moeite genoeg om enkel voor mezelf te zorgen, zonder me ook nog te moeten bekommeren om schepen, barken, brikken, schoeners, en wat dies meer zij. En aangaande het varen als kok – hoewel ik beken dat hierin aanzienlijke eer gelegen is, omdat een kok aan boord van een schip een soort van officier is –, op een of andere manier heb ik het braden van wild en gevogelte nooit aanlokkelijk gevonden; – hoewel, eenmaal gebraden, oordeelkundig geboterd en onbevooroordeeld gezouten en gepeperd, is er niemand, die met meer respect, om niet te zeggen met meer ontzag, spreekt over gebraden gevogelte dan ik. Het komt door het afgodisch verzet zijn van de oude Egyptenaren op gebraden ibis en geroosterd nijlpaard, dat u de mummies van die creaturen ziet in hun enorme bakkerijen, de piramiden.

Nee, wanneer ik naar zee ga, ga ik als lichtmatroos, recht voor de mast, diep in het vooronder, hoog in het want. Zeker, ze sturen me van het kastje naar de muur, laten me springen van de ene wegering op de andere, als een sprinkhaan in mei. In begin is dit soort van dingen onplezierig genoeg. Het tast je gevoel van eigenwaarde aan, in het bijzonder als je uit één van de oudste, meest gerespecteerde families van het land komt, de Van Rensselaers, de Randolphs of de Hardicanutes. En meer dan dat, als je, vlak voordat je je hand in de teerpot steekt, de baas hebt gespeeld als plattelandsschoolmeester, voor wie de grootste jongens ontzag hadden. Ik verzeker u dat het een gevoelige overgang is, van schoolmeester naar lichtmatroos, en dat er een pittig brouwsel van Seneca en de Stoïcijnen voor nodig is, om het met een brede glimlach te kunnen verdragen. Maar zelfs dit verdwijnt geleidelijk.

Hoe moet je het opvatten als een of andere ouwe schrapper van een kapitein je opdraagt een bezem te halen en het dek aan te vegen? Wat betekent die belediging, ik bedoel, gewogen in de weegschaal van het Nieuwe Testament? Geloofst u dat de aartsengel Gabriël een minder hoge dunk van me heeft, omdat ik die ouwe schrapper in dat speciale geval prompt en eerbiedig gehoorzaam? Wie is er geen slaaf? Vertel me dat eens. In ieder geval, hoezeer ouwe kapiteins me ook heen en weer laten rennen – hoe ze me ook mogen stompen en porren, ik heb de voldoening te weten dat het goed is; dat iedereen op de een of andere manier een soortgelijke behandeling ondergaat – dat wil zeggen, gezien vanuit een natuurlijk of bovennatuurlijk standpunt; zo wordt het stompen en porren een universele aangelegenheid en daarom moesten we allemaal elkaars rug maar gaan masseren en tevreden wezen.

Overigens ga ik altijd als matroos naar zee, omdat ze erop staan me voor mijn inspanningen te betalen, terwijl ze, voorzover ik heb gehoord, passagiers nooit de geringste stuiver uitbetalen. Integendeel, passagiers moeten zelf betalen. En dat maakt alle verschil van de wereld uit, betalen of betaald worden. De betaalplicht is wellicht de meest onaangename bezoeking waarmee we zijn opgeknapt. Maar te *worden betaald*, wat valt daarmee te vergelijken? De beschaafde activiteiten waarmee een mens geld ontvangt zijn werkelijk wonderbaarlijk, in aanmerking genomen, dat we zo plechtig geloven dat geld de wortel is van alle kwaad en dat een rijk man in geen geval in het koninkrijk der hemelen komt. O! hoe vrolijk geven wij ons prijs aan het verderf!

Ten slotte ga ik altijd als matroos naar zee, vanwege de gezonde lichaamsbeweging en de frisse lucht op het voordek. Want aangezien het

in deze wereld nu eenmaal zo is dat er meer tegenwind staat dan dat je de wind mee hebt (dat wil zeggen, als je je aan de stelling van Pythagoras houdt), krijgt de commodore op het achterdek zijn atmosfeer groten-deels uit de tweede hand van de matrozen op het voordek. Hij denkt dat hij de lucht als eerste inademt, maar dat is niet zo. Op dezelfde manier gaat de goegemeente zijn leiders in nog tal van andere dingen voor, terwijl de leiders daarvan op hetzelfde ogenblik nauwelijks enige notie hebben. Maar waarvoor het was dat ik nadat ik herhaaldelijk de zee opgesnoven heb als matroos bij de koopvaardij, het nu in mijn hoofd moest halen om mee te gaan op de walvisvaart, dit kan de onzichtbare politieagent van de Schikgodinnen, die mij voortdurend surveilleert en in het geheim schaduwet, beter beantwoorden dan wie dan ook. En, ongetwijfeld, vormde mijn gaan op de walvisvaart een onderdeel van het grootste programma van de Voorzienigheid dat lang geleden al was opgesteld. Het paste als een soort van kort intermezzo en solo tussen meer uitgebreide nummers. Ik neem aan dat dit deel van het programma ongeveer als volgt moet hebben geluid:

GROOTSE VERKIEZINGSSTRIJD MET MEERDERE KANDIDATEN OM HET
PRESIDENTSCHAP VAN DE VERENIGDE STATEN
WALVISVAART DOOR ENE ISMAËL
BLOEDIGE STRIJD IN AFGHANISTAN

Al kan ik niet zeggen waarom het precies was dat die toneelregisseurs, de Schikgodinnen dus, mij de armetierige rol van walvisvaarder in de schoenen schoven, terwijl anderen naast hun schoenen liepen van trots omdat ze schitterende rollen kregen in verheven tragedies, en kleine en lichte rollen in luchtige komedies en vrolijke rollen in kluchten – al kan ik dus niet precies zeggen waarom dit was, nu, nu dat ik mij alle omstandigheden herinner, meen ik iets te begrijpen van de drijfveren en motieven die mij op geraffineerde wijze in diverse vermommingen gepresenteerd werden, en mij prikkelden deze rol op me te nemen, mij bovendien in de waan brengend, dat de keus het resultaat was van mijn eigen onbevooroordeelde vrije wil en scherpzinnig inzicht.

De voornaamste van deze motieven was het overweldigende idee van de walvis zelf. Zo'n onheilspellend en mysterieus monster wekte heel mijn nieuwsgierigheid. En dan de woeste en verre zeeën, waarin hij zich wentelde met zijn lijf zo groot als een eiland; de onbeschrijflijke, onuitsprekelijke gevaren van de walvis; deze, en de daarmee gepaard gaande

wonderen van ontelbare Patagonische geluiden en bezienswaardigheden, droegen ertoe bij dat ik aan mijn verlangen gehoor begon te geven. Voor anderen zouden dergelijke dingen misschien geen prikkel zijn geweest, maar wat mij aangaat, ik word eeuwig gekweld door mijn verlangen naar het onbekende. Ik houd ervan verboden zeeën te bevaren en te landen aan barbaarse kusten. Zonder het goede te negeren, bespeur ik snel een gruwel, waarmee ik toch contact zou hebben – als men dat toestond – aangezien het verstandig is op goede voet te blijven met al de bewoners van het huis waar men zijn intrek neemt.

Zodoende, uit hoofde van al deze dingen, was de walvisvaart mij welkom; de grote sluisdeuren van de wonderwereld zwaaiden open, en in de wilde fantasieën die mij schoten naar mijn doel, dreven twee aan twee mijn diepste ziel binnen: eindeloze processies van walvissen, met daar middenin, één groot, grijswit gevaarte, een verschijning als een sneeuwberg in de lucht.

2. De plunjezak

Ik stopte een hemd of twee in mijn oude plunjezak, nam die onder mijn arm en toog op weg naar Kaap Hoorn en de Stille Zuidzee. De goede stad van de oude Manhatto achter me latend, arriveerde ik op een gegeven moment in New Bedford. Het was op een zaterdagavond in december. Zeer teleurgesteld was ik, toen ik vernam dat de kleine pakketboot naar Nantucket al was uitgevaren, en dat zich geen gelegenheid meer zou voordoen die plaats te bereiken, dan de komende maandag.

Aangezien de meeste jonge gegadigden voor de pijn en moeite van de walvisvaart in ditzelfde New Bedford overblijven, om zich vandaaruit in te schepen, kan ik er net zo goed meteen bij vertellen dat althans ik iets dergelijks niet van plan was. Want ik was vastbesloten op geen ander schip te varen dan op één van Nantucket, omdat er een mooi, onstuimig iets was bij alles wat met dat beroemde, oude eiland te maken had, hetgeen me enorm aantrok. Bovendien, ook al heeft New Bedford de laatste tijd geleidelijk aan de walvisvangst gemonopoliseerd en ook al is het arme, oude Nantucket hierin bij haar ver achtergebleven, toch was Nantucket de bakermat – het Tyrus van dit Carthago – de plaats

waar de eerste dode Amerikaanse walvis gestrand was. Waar anders dan van Nantucket trokken de inheemse walvisvaarders, de roodhuiden, er als eersten in kano's op uit om jacht te maken op de leviathan? En waar anders dan ook van Nantucket stak die eerste, kleine, avontuurlijke sloep van wal, gedeeltelijk geladen met *geïmporteerde* ronde keien – zo luidt het verhaal – om naar de walvissen te werpen, teneinde erachter te komen, wanneer ze dichtbij genoeg waren om een harpoen te riskeren vanaf de boegspriet?

Nu ik een nacht en een dag en nog eens een nacht voor me had in New Bedford, voordat ik me kon inschepen voor mijn haven van bestemming, werd het een zaak van groot gewicht waar ik ondertussen moest eten en slapen. Het was een sombere, donkere avond, om niet te zeggen nogal *dubieus*, het was bijtend koud en troosteloos. Ik kende niemand in de stad. Met zenuwachtige vingers had ik mijn zakken doorzocht en slechts een paar zilverstukken boven gebracht. Dus, waar je ook gaat, Ismaël, zei ik tegen mezelf, terwijl ik midden in een naargeestige straat bleef stilstaan en mijn plunjezak op mijn schouder nam en de betrokken lucht in het noorden vergeleek met de duisternis in het zuiden – waar je ook met je hele verstand mag besluiten onderdak te zoeken voor de nacht, mijn beste Ismaël, vergeet dan niet naar de prijs te informeren en wees niet al te kieskeurig.

Met aarzelende stappen liep ik door de straten en passeerde het uitgangbord van *De Gekruiste Harpoenen* – maar het zag er daar te duur en te jolig uit. Wat verderop, uit de helderrode ramen van *Herberg De Zwaardvis*, vielen zulke vurige stralen, dat het scheen alsof die het pak sneeuw en ijs voor het huis hadden doen smelten, want overal elders lag de bevroren rijp tien duim dik als een keihard asfaltplaveisel. Nogal vervelend voor mij, toen ik mijn voet stootte tegen de steenharde uitsteeksels, doordat de zolen van mijn hoge schoenen, vanwege de harde en onbarmhartige dienstverlening, in de meest ellendige staat verkeerden. Te duur en te jolig, dacht ik weer, terwijl ik eventjes bleef staan om naar de brede, vurige stralenbundel op straat te kijken en naar de geluiden van klinkende glazen binnen te luisteren. Doorlopen, Ismaël, zei ik ten slotte; hoor je het niet? ga weg van die deur, jouw gelapte schoenen versperren de weg. Dus liep ik door. Nu volgde ik instinctief de straten die me waterwaarts brachten, want daar waren ongetwijfeld de goedkoopste, zo niet de vrolijkste herbergen.

Wat een naargeestige straten! Blokken van botte donkerte waren het, geen huizen, aan weerszijden, en hier en daar een lichtje, als een kaars

die rondwaart in een tombe. Op dit uur van de avond, van de laatste dag van de week, bleek die wijk van de stad zo goed als uitgestorven. Tot ik ineens bij een wazig licht gekomen was, dat uit een laag, breed gebouw kwam, waarvan de deur uitnodigend openstond. Het zag er onverzorgd uit, alsof het een publieke gelegenheid was; bij het naar binnengaan was het eerste wat ik deed struikelen over een asvat in het portaal. Ah! dacht ik, ah, terwijl de rondvliegende asdeeltjes me bijna deden stikken, is dit de as van de verwoeste stad Gomorra? Maar *De Gekruiste Harpoenen* dan en *De Zwaardvis*? – dit moest dan zeker *De Klem* zijn. Hoe dan ook, ik krabbelde overeind en terwijl ik binnen een luide stem hoorde, liep ik nog een stukje door en opende een tweede deur.

Het was net de Molechdienst in Tofet. Zo'n honderd zwarte gezichten draaiden zich in hun banken om; helemaal aan de andere kant stond een zwarte Engel des Oordeels op een preekstoel op een boek te timmeren. Het was een negerkerk en de preek ging over het donkere van de buitenste duisternis en over het knersen der tanden aldaar. Ach Ismaël, mompelde ik, achterwaarts vertrekkend, wat een miserabel vermaak in *De Klem*!

Voortgaande, kwam ik ten slotte uit bij een vaag soort van uithangend licht, niet ver van de haven en ik hoorde ergens in de lucht een troosteloos gepiep; opkijkend zag ik boven de deur een heen en weer slingerend uithangbord, waarop iets wits geschilderd was dat enigermate een lange, recht omhoog spuitende nevelstraal voorstelde, met eronder deze woorden: *Herberg De Walvis – Pieter Doodkist*.

Doodkist? – Walvis? – Nogal onheilspellend als combinatie, dacht ik. Maar het is een veelvoorkomende naam in Nantucket, zeggen ze, en ik vermoed dan ook dat deze Pieter hier een emigrant is. Aangezien het licht zo gedempt leek en het geheel, althans voor het moment, tamelijk rustig, en het vervallen houten huisje eruitzag alsof het hiernaartoe gesleept was vanuit de ruïnes van een of andere afgebrande buurt, en omdat het heen en weer slingerende uithangbord nog altijd dat troosteloze gepiep voortbracht, meende ik dat dit de plek bij uitstek was voor een goedkope overnachting en voor de beste bonenkoffie.

Het was een eigenaardig soort van gelegenheid – een oud huis met een puntgevel, aan één kant verlamd als het ware en treurig overhelend. Het stond op een gure, akelige hoek, waar de stormachtige wind Euroclydon erger tekeer bleef gaan dan hij ooit deed om het slingerende schip van die arme Paulus. Euroclydon is niettemin een allemachtig aangename zefier voor iedereen die binnen blijft, met de voeten op de

haardplaat, om zich nog even te roosteren voor het naar bed gaan. ‘Bij beoordeling van die onstuimige wind, de Euroclydon genaamd,’ zegt een schrijver uit de oudheid – van wiens werken ik het enig bestaande exemplaar bezit – ‘maakt het een verbazend groot verschil, of ge hem bezieet vanachter een raam waar de vorst zich enkel aan de buitenkant bevindt, dan wel of ge hem observeert door een raam waar de ruiten uit zijn en waar de kou dus aan beide zijden heerst, en waarvoor dat schepsel van een Dood de enige glazenmaker kan zijn.’ Maar al te waar, dacht ik, toen deze passage mij voor de geest kwam – oud-Gotische letter, gij zegt het correct. Ja, deze ogen zijn vensters, en dit lichaam van mij is het huis. Wat jammer dat ze de scheuren en spleten niet hebben dichtgestopt, en er hier en daar wat pluksel in gemikt. Maar het is nu te laat om nog verbeteringen aan te brengen. Het heelal is voltooid; de sluitsteen is aangebracht, en de spaanders zijn miljoenen jaren geleden al opgeruimd. De arme Lazarus, die klappertandend de stoep gebruikt als hoofdkussen en wiens lompen afglijden door zijn rillingen, ook al zou hij zijn oren dichtstoppen met watten, en een maiskolf in zijn mond steken, dan nog zou dat de stormachtige Euroclydon niet kunnen buitenhouden! zegt de Rijke Man in zijn roodzijden ochtendjas (hij droeg later een rodere) – ach, wat een onzin! Wat een prachtige vriesnacht; wat schittert Orion; wat een noorderlicht! Laat hen maar praten over hun oosterse zomerklimaten van eeuwige broeikassen; laat mij mijn privilege mijn eigen zomer te maken met mijn eigen kolen.

Maar wat denkt Lazarus? Kan hij zijn blauwe handen warmen door ze op te houden naar het schitterende noorderlicht? Zou Lazarus niet liever op Sumatra zijn dan hier? En zou hij niet nóg liever zich languit uitstrekken op de evenaarslijn; ja, bij alle goden! afdalen naar de vurige hel zelf, teneinde deze kou te weren?

Hoe dan ook, dat de arme Lazarus gestrand moest zijn op de stoep van de deur van de Rijke Man, is verwonderlijker dan dat een ijsberg vastgemeerd zou zijn aan één van de Molukken. Maar de Rijke Man zelf, ook hij woont als een tsaar in een ijspaleis dat gemaakt is van bevroren zuchten en omdat hij voorzitter is van een vereniging van geheelonthouders, drinkt hij enkel de lauwe tranen van wezen.

Maar genoeg met al dit gegrien, we gaan op de walvisvaart, en daar zullen we nog genoeg van krijgen. Laten we het ijs van onze bevroren voeten schrapen en eens kijken wat voor een ding deze ‘Walvis’ is.

3. Herberg De Walvis

Bij het betreden van herberg *De Walvis* met zijn puntgevel, kwam je in een ruim, laag, ongelijk portaal met ouderwetse lambrisering, hetgeen je deed denken aan de verschansing van een of ander oud, verbeurd verklaard schip. Aan één kant hing een heel groot olieverfschilderij dat zo bruin was geworden van de rook en zo op alle mogelijke manieren bekrast en ontsierd, dat je, vanwege de ongelijke belichting waarbij je het moest bekijken, pas na ijverige bestudering, een reeks systematische bezoeken en zorgvuldige navraag bij de burens, min of meer begrip begon te krijgen over wat het voorstelde. Het was zo'n onverklaarbare massa van schaduwpartijen, dat je op het eerste gezicht haast dacht dat een of andere ambitieuze jonge kunstenaar, ten tijde van de heksen in Nieuw Engeland, er met veel inspanning naar gestreefd had behekste chaos weer te geven. Maar door veelvuldige en ernstige beschouwing en vaak herhaalde bepeinzingen, en vooral door het kleine raam achter in het portaal open te gooien, kwam je ten slotte tot de conclusie dat een dergelijk vermoeden, hoe roekeloos ook, niet geheel en al ongerechtvaardigd was.

Maar wat je echter verbijsterde en in de war bracht, was een langwerpige, vloeiende, onheilspellende zwarte massa van iets wat in het midden van het schilderij zweefde boven drie blauwe, vage, loodrechte lijnen, die schenen te drijven in een chaos van schuim. Een drassig, drabbig, klieдерig schilderij, dat moest gezegd, genoeg om een zenuwachtig mens gek te maken. Niettemin had het ook iets van een ondefinieerbare, onvoorstelbare verfijning, zodat je je bijkans in de ban wist, totdat je onwillekeurig zwoer erachter te zullen komen wat dat wonderbaarlijke schilderij voorstelde. Telkens weer schoot je een heldere, maar helaas bedrieglijke, gedachte te binnen. – Het is de Zwarte Zee bij een midernachtelijke storm. – Het is de bovennatuurlijke strijd tussen de vier oerelementen. – Het is een verzengd heideveld. – Het is een winterlandschap in het uiterste noorden. – Het is het kruien van de ijsrivier van de Tijd. Maar ten slotte moesten al deze fantasieën het afleggen tegen dat ene onheilspellende iets in het midden van het schilderij. Als *dat* eenmaal bekend was, was de rest duidelijk. Maar stil eens even; heeft het niet een vage gelijkenis met een gigantische vis? Zelfs met de grote leviathan zelf?

In werkelijkheid scheen dit de bedoeling geweest te zijn van de kunstenaar: een slottheorie van mijzelf, gedeeltelijk gebaseerd op de verzamelde meningen van de vele oudere figuren met wie ik over het onderwerp sprak. Het schilderij stelt een Kaap-Hoornier voor in een hevige orkaan; het halfvergane, zinkende schip met zijn drie onttakelde masten als enige nog zichtbaar; en een getergde walvis, op het punt een koene sprong over het schip te maken, is bezig zich aan de drie masten te spietsen.

De muur tegenover dit schilderij was behangen met een heidense collectie van monsterlijke knotsen en speren. Sommige waren rijk bezet met glinsterende tanden die leken op ivoren zagen; andere waren versierd met bosjes mensenhaar; één was er sikkelvormig met een geweldig gevest dat een curve had, die een langarmige maaier maakt bij het grasmaaien. Je huiverde terwijl je ernaar keek en je vroeg je af, wat voor een monsterlijke kannibaal en barbaar met een dergelijk afschrikwekkend hakwerktuig erop uitging om enkel dood te oogsten. Hiertussen hingen oude, roestige walvislansen en harpoenen, alle gebroken en verbogen. Sommige wapens hadden een historische achtergrond. Met deze eens lange lans, waar nu een lelijke knik in zat, doodde Nathan Swain vijftig jaar geleden vijftien walvissen tussen zonsopgang en zonsondergang. En die harpoen – die nu veel weghad van een kurkentrekker – werd in Javaanse zeeën geworpen, en meegenomen door een walvis, die jaren later sneuvelde bij de Blanke Kaap. Het stuk ijzer drong binnen dicht bij de staart en reisde, als een rusteloze naald die tijdelijk verblijf houdt in het lichaam van een mens, minstens twaalf meter verder, en werd ten slotte ingekapseld in de bult gevonden.

Als je dit schemerige portaal overstak en door gindse lage toog ging – een opening gehakt door wat in vroeger tijden een enorme centrale schoorsteen geweest moest zijn, met stookplaatsen aan alle kanten – dan kwam je in de gelagkamer. Een nog schemerachtiger ruimte, met zulke lage, logge balken boven je, en zulke oude, krakkemikkige planken onder je, dat je haast het gevoel kreeg dat je in de kuip van een oud schip verzeild geraakt was, vooral op zo'n stormachtige avond, nu deze ouwe ark, slechts aan één hoek vastgemeerd, zo vreselijk hard schommelde. Aan de ene kant stond een lange, lage tafel, meer een plank, die volstond met gebarsten glaswerk, dat gevuld was met stoffige curiositeiten zoals verzameld uit de verste uithoeken van de wereld. Uitspringend in de verste hoek van het vertrek bevond zich een donker uitziend hol – de bar – een ruwe nabootsing van de kop van een Groenlandse wal-

vis. Hoe het ook zij, daar stond het enorme, hooggewelfde kraakbeen van de walvis, zo wijd, dat er haast een rijtuig onderdoor zou kunnen rijden. Daarin waren smerige planken, met erop oude karaffen, flessen en kruiken en binnen die kaken van razendsnelle vernietiging, als een tweede vervloekte Jona (bij welke naam ze hem notabene ook noemden), schoot een kleine, verschrompelde, oude man bedrijvig heen en weer, die, vanwege hun centjes, de zeelui duur hun deliriums en dood verkocht.

Abominabel waren de bekeerglazen waarin hij zijn vergif schonk. Hoewel echt rond vanbuiten liepen de gemene, groen loensende glazen vanbinnen bedrieglijk taps toe naar een valse bodem. Parallele meridianen, ruw in het glas geslepen, omvatten deze struikroversbokalen. Tot *deze* streep gevuld en je kosten bedragen slechts een stuiver; tot *deze* een stuiver meer; enzovoort, tot het glas vol is – de maat van Kaap Hoorn, die je kunt inslokken voor een stuiver of twaalf.

Bij het binnenkomen trof ik wat jonge zeelui die aan een tafel zaten en bij schaars licht allerlei voorwerpen zaten te bekijken die gemaakt waren van walvisbeen. Ik ging op zoek naar de waard en zei tegen hem dat ik een kamer wilde hebben, maar ontving als antwoord dat hij vol was – er was geen bed meer vrij. ‘Maar wacht,’ zei hij erachteraan, zich tegen het voorhoofd tikkend, ‘je hebt er zeker geen bezwaar tegen de deken met een harpoenier te delen, wel? Ik heb de indruk dat je op de walvisvaart gaat, dus kun je beter meteen maar wennen aan dat soort van dingen.’

Ik zei tegen hem dat ik er nooit van gehouden had met zijn tweeën in één bed te slapen; dat het, als ik het ooit zou doen, ervan zou afhangen wie de harpoenier was, en dat als hij (de waard) werkelijk geen ander bed voor me had, en de harpoenier niet uitgesproken aanstotelijk, ik dan liever, in plaats van nog verder te zwerven door een vreemde stad op zo’n bitterkoude avond, genoegen zou nemen met de helft van de deken van elke fatsoenlijke vent.

‘Dat dacht ik al. Goed; ga zitten. Eten? – wil je wat eten? Ik heb het in een mum van tijd klaar.’

Ik ging op een oude, houten bank zitten, die vol kerven zat, zoals de banken in het Battery-park. Aan het andere eind was een kennelijk diep in gepeins verkerende pikbroek ijverig bezig met zijn knipmes de ruimte tussen zijn benen nog verder te verfraaien. Hij beproefde zijn talenten op een schip met volle zeilen, maar boekte weinig vooruitgang, zo was mijn indruk.

Eindelijk werden er een stuk of vier vijf van ons naar een belendend vertrek geroepen voor de maaltijd. Het was er zo koud als op IJsland; er brandde geen vuur, de waard zei dat hij zich dat niet veroorloven kon. Niets dan twee ellendige vetkaarsen in een stuk gedraaid papier. Zo waren we genoodzaakt onze matrozenjekkerts dicht te knopen en met onze halfbevoren vingers de koppen hete thee bij onze lippen te houden. Maar we kregen wel gedegen kost – niet alleen vlees en aard-appelen, maar ook knoedels; grote hemel! Knoedels als avondeten! Een jonge kerel in een groene koetsiersjas viel op de meest liederlijke wijze op deze knoedels aan.

‘Maar jongen,’ zei de waard, ‘hier krijg jij wis en waarachtig een nachtmerrie van.’

‘Meneer,’ fluisterde ik, ‘dat is toch niet de harpoenier, hè?’

‘Nee hoor,’ zei hij, daarbij op een duivelse manier pret hebbend, ‘de harpoenier is een vent met een donkere huidskleur. Hij eet nooit knoedels, hij niet – hij lust niks anders dan biefstukken en eet ze rauw.’

‘Die zal voor den duivel wel,’ zei ik. ‘Waar is die harpoenier? Is hij hier?’

‘Die komt zometeen,’ was het antwoord.

Ik kon het niet helpen, maar ik begon een beetje argwanend te worden over die harpoenier ‘met donkere huidskleur’. In ieder geval, ik besloot, dat als het zo uitkwam dat we in één bed moesten slapen, hij zich vóór mij moest uitkleden en in bed stappen.

Toen na het eten het gezelschap weer naar de gelagkamer ging, besloot ik, niet wetend wat ik anders moest doen met mezelf, de rest van de avond door te brengen als toeschouwer.

Ineens was er buiten echter een enorme herrie. Kennelijk opgeschrikt riep de waard: ‘Daar heb je de bemanning van de *Grampus*. Ik had het schip vanochtend al in de smiezen; een reis van drie jaar en een volle lading. Hoera jongens! Nou krijgen we het laatste nieuws van de Fiji-eilanden.’

Gestamp van laarzen was in de gang te horen. De deur werd opengegooid en binnen stormde een woest stelletje matrozen. Gehuld in ruige overjassen, hun hoofden omwonden met wollen bouffantes, die gerafeld waren en van onder tot boven gestopt, en hun baarden stijf van de ijspegels, leken ze op losgebroken beren uit Labrador. Ze waren net van boord gegaan en dit was de eerste gelegenheid die ze binnenkwamen. Geen wonder dus dat ze in elkaars kielzog recht op de kop van de walvis afstevenden – de bar – waar de verschrompelde, kleine, oude

Jona, die daar dienstdeed, iedereen onmiddellijk een glas volschonk tot de rand. Er was er eentje die klaagde over kou in zijn hoofd, waarop Jona een duister drankje voor hem mengde van gin en melasse, waarvan hij zwoer dat het een probaat middel was tegen iedere verkoudheid en catarre, ongeacht het chronische karakter ervan en wáár men de kou ook gevat had: voor de kust van Labrador, of in een valse wind bij een ijsberg.

De drank steeg hen al snel naar het hoofd, zoals over 't algemeen het geval is, zelfs bij de meest doorgewinterde zuiplappen die net van zee komen, en ze begonnen op de meest woeste manieren capriolen te maken.

Ik merkte echter dat één van hen zich een beetje afzijdig hield, en hoewel hij de hilariteit van zijn maats niet scheen te willen bederven met zijn ernstige gezicht, toch onthield hij zich ervan evenveel lawaai te maken als de rest. Deze man had meteen mijn belangstelling en aangezien de zeegoden beschikt hadden dat hij weldra mijn maat zou worden (maar meer zoiets als een stille vennoot, voor zover het dit verhaal betreft) waag ik me hier aan een korte beschrijving van hem. Hij was zeker een meter tachtig, had brede schouders en een borst als een kistdam. Zelden heb ik zo'n gespierd man gezien. Zijn gezicht was donkerbruin en verbrand, waarbij zijn witte tanden verblindend afstaken; terwijl in de diepe schaduwen van zijn ogen herinneringen dreven, die hem niet veel vreugde schenen te bezorgen. Zijn uitspraak verried meteen dat hij iemand was uit het Zuiden en te oordelen naar zijn mooie gestalte, veronderstelde ik dat hij één van die lange bergbewoners moest zijn van de Alleghany in Virginië. Toen de brasserie van zijn kameraden het hoogtepunt had bereikt, glipte hij onopgemerkt weg en zag ik niets meer van hem tot hij mijn maat werd op zee. Binnen een paar minuten werd hij echter door zijn kameraden gemist en omdat hij, naar het scheen, om een of andere reden, geweldig populair bij hen was, schreeuwden ze in koor: 'Bulkington! Bulkington! Waar is Bulkington?' en stormden het huis uit, hem achterna.

Het was nu om en nabij negen uur en omdat de gelagkamer haast bovennatuurlijk stil leek na de orgie, begon ik mezelf te feliciteren met een plannetje dat bij me opgekomen was vlak voor de komst van de zeelui.

Geen enkele man vindt het prettig met zijn tweeën in één bed te slapen. Je zou bijvoorbeeld ook liever niet met je eigen broer slapen. Ik weet niet hoe het komt, maar mensen willen alleen zijn als ze slapen. En als het erop aankomt met een wildvreemde te slapen, in een vreemde

herberg, in een vreemde stad, en die wildvreemde is dan ook nog harpoenier, dan vermenigvuldigen je bezwaren zich tot in het oneindige. Noch bestond er enige grondige reden waarom ik als zeeman wel naast een ander moest slapen en een ander niet; want zeelui slapen op zee nooit met zijn tweeën in één bed, net zo min als ongetrouwde koningen aan wal. Een feit is het dat ze allemaal bij elkaar slapen, op één afdeling, maar je hebt je eigen hangmat, je ligt onder je eigen deken en slaapt in je eigen vel.

Hoe meer ik over deze harpoenier piekerde, des te meer ik de gedachte verafschuwde het bed met hem te moeten delen. Het vermoeden was gerechtvaardigd, omdat hij harpoenier was, dat zijn linnen of wollen ondergoed (welk van de twee hij ook droeg) niet al te zindelijk zou zijn en beslist niet oververfijnd. Ik begon het op mijn zenuwen te krijgen. Bovendien werd het al laat, en iedere willekeurige fatsoenlijke harpoenier behoorde binnen te zijn en op weg naar de koffer. Stel dat hij bij mij midden in de nacht naar kooi ging – hoe kon ik weten uit wat voor een walgelijke tent hij kwam?

‘Waard! Ik ben van gedachten veranderd voor wat die harpoenier aangaat. Ik ga niet bij hem slapen. Ik probeer het wel hier op de bank.’

‘Zoals je wilt; het spijt me dat ik geen tafellaken over heb als matras, want dit is een donders harde plank,’ antwoordde hij, terwijl hij de knoesten en inkepingen betastte. ‘Maar wacht eens even, walvisvanger, ik heb daar in de bar nog een goeie schaaf – wacht even, zei ik toch, en dan zal ik het eens eventjes behaaglijk voor je maken.’ De daad bij het woord voegend, ging hij de schaaf halen, en nadat hij eerst de bank met zijn oude, zijden zakdoek had afgestoft, begon hij driftig aan mijn bed te schaven, onderwijl grijnzend als een aap. De krullen vlogen alle kanten uit, tot ten slotte de schaaf op een knoest stiet die niet uit de weg ging. De waard verstuurde bijna zijn pols en ik zei hem dat hij er in ’s hemelsnaam mee moest ophouden – het bed was zacht genoeg voor gebruik en ik zag niet in hoe al dat geschaaf van de wereld eiderdons kon maken uit een stuk dennenhout. Dus raapte hij de krullen, nog steeds grijnzend, bij elkaar, smeed ze in de grote kachel midden in het vertrek en ging weer zijn eigen gang, mij overlatend aan mijn gepeins.

Ik bekeek eens goed hoe lang de bank was en merkte dat die een voet te kort was; maar dat kon verholpen worden met een stoel. Hij was echter ook een voet te smal en de andere bank in het vertrek was een paar centimeter hoger dan mijn geschaafde bed – dus die kon ik niet aan elkaar passen. Toen zette ik de eerste bank in lengterichting langs de enige

vrije ruimte tegen de muur, er een klein stukje tussen openlatend, zodat ik mijn rug kon krommen. Maar ik bemerkte echter al spoedig, dat er vanonder de vensterbank zo'n koude tocht over me heen ging, dat dit plan totaal niets uithaalde, vooral omdat de luchtstroom die door de reuten van de gammele deur kwam zich kruiste met de tocht van het raam, en ze samen een reeks wervelwindjes veroorzaakten in de onmiddellijke nabijheid van de plek waar ik gedacht had de nacht door te brengen.

De duivel hale die harpoenier, dacht ik, maar stil eens even, zou ik hem niet iets kunnen afsnoepen – vanbinnen zijn deur vergrendelen en in zijn bed duiken en me niet laten wakker maken door zijn hevige gebons? Het leek geen gek idee; maar bij nader inzien verwierp ik het. Want wie weet stond de harpoenier de volgende ochtend, zodra ik de kamer uitschoot, in het portaal, klaar om mij ervan langs te geven!

Terwijl ik nog eens om me heen keek, maar geen kans zag een draaglijke nacht door te brengen, behalve in het bed van een of andere figuur, begon ik te bedenken dat ik misschien wel ongerechtvaardigde vooroordelen koesterde jegens die onbekende harpoenier. Ik dacht, ik wacht nog even; hij moet zo komen binnenvallen. Dan zal ik hem eens goed bekijken, en misschien worden we dan wel héél goeie slapies – het kan verkeren.

Maar al bleven de andere gasten één voor één, of met twee en drie tegelijk binnenkomen, er was nog geen spoor van mijn harpoenier.

'Waard!' zei ik. 'Wat is het voor een figuur – komt hij altijd zo laat thuis?' Het liep nu tegen twaalven.

De waard lachte weer wat met die vreemde, droge lach van hem en hij scheen zich kostelijk te amuseren over iets wat mij totaal ontging. 'Nee,' antwoordde hij, 'over 't algemeen is hij er het eerste bij – vroeg naar bed en vroeg op – en wie het eerst komt, het eerst maalt. Maar vanavond ging hij venten, zie je, en ik begrijp niet wat ter wereld gemaakt heeft dat hij zo laat is, behalve als hij zijn kop niet heeft kunnen verkopen.'

'Zijn kop niet heeft kunnen verkopen? Wat probeert u me nou voor een verhaaltje aan te smeren?' riep ik in stijgende woede. 'Probeer je mij wijs te maken, meneertje, dat die harpoenier op deze vervloekte zaterdagavond, of beter gezegd zondagochtend, bezig is in deze stad zijn kop aan de man te brengen?'

'Zo is het precies,' zei de waard, 'en ik heb hem nog zo gezegd dat hij hem hier niet kwijt zou raken omdat de markt overvoerd is.'

'Waarmee?' schreeuwde ik.

'Met koppen natuurlijk; zijn er niet te veel koppen in de wereld?'

‘Ik zal jou eens wat vertellen, meneertje,’ zei ik heel bedaard, ‘je kunt beter ophouden mij die praatjes te verkopen – want zo groen ben ik niet.’

‘Misschien niet,’ zei hij, terwijl hij een houtje pakte om er een tandenstoker van te maken, ‘maar ik vermoed wel dat die harpoenier ervoor zal zorgen dat jij paars aanloopt als hij hoort dat jij zijn kop belasterd hebt.’

‘Dan sla ik er een gat in,’ zei ik, nu driftig wordend over de ontoelaatbare onzin van de waard.

‘Zit er al in,’ zei hij.

‘Zit er al in,’ zei ik – ‘*een gat*, zei je?’

‘Zo is het, en dat is nu juist de reden waarom hij hem niet verkopen kan, vermoed ik.’

‘Waard,’ zei ik, even kil als de Hecla in een sneeuwstorm, ‘waard, hou eens op met dat gekerf in dat hout. Jij en ik moeten elkaar eens goed begrijpen en dat zonder verder uitstel. Ik kom naar deze gelegenheid en wil een bed; jij zegt dat je enkel een half bed voor me hebt; dat de andere helft een zekere harpoenier toebehoort. En over die harpoenier, die ik nog niet eens gezien heb, blijf je aan één stuk door de meest leugenachtige en ergerlijke verhalen vertellen, die ertoe bijdragen dat ik een heel onbehaaglijk gevoel krijg jegens degene die jij hebt aangewezen als mijn slapie – het soort van aansluiting, waard, dat op het hoogste niveau intiem en vertrouwelijk genoemd mag worden. Ik eis nu van je ronde taal te spreken en mij te vertellen wie en wat die harpoenier is en of ik in alle opzichten veilig ben als ik de nacht naast hem doorbreng. In de eerste plaats wil je misschien wel zo goed zijn dat verhaal terug te nemen over het verkopen van zijn hoofd, dat, indien waar, enkel het bewijs is dat die harpoenier stapelgek is, en ik voel er niets voor met een gek in één bed te liggen; en jij, meneer, ja, *jou* bedoel ik dus, waard, *jij*, meneertje, zou, door mij bewust zover te krijgen, jezelf blootstellen aan strafrechtelijke vervolging.’

‘Tjonge jonge,’ zei de waard, diep ademhalend, ‘dat is een verdraaid lange preek voor een jonge snuiter die zo nu en dan zijn gal moet spuien. Maar hou je koest, hou je koest, die harpoenier waarover ik het had, is net terug van een reis over de zuidelijke zeeën, waar hij een stel gebalsemde Maori-koppen heeft opgekocht (héél zeldzaam, snap je) en hij heeft ze allemaal verkocht, op één na en die ene probeert hij vannacht kwijt te raken, omdat het morgen zondag is en het geen pas geeft met mensenhoofden te leuren op straat als het volk naar de kerk tijgt. Vorige

week zondag was hij het wél van plan, maar ik kon hem nog net tegenhouden, toen hij de deur wilde uitgaan met vier koppen aan een touw, ik mag hangen, het was net een streng uien.’

Door dit verslag was het eerst zo duistere mysterie opgelost en het bewees, dat de waard achteraf helemaal niet van plan was geweest me voor de gek te houden – maar aan de andere kant, wat te denken van een harpoenier, die de godganse zaterdagnacht uitbleef, tot in de heilige rustdag, in beslag genomen door kannibaalse zaken als het slijten van de hoofden van dode afgodendienaars?

‘Houd je ervan verzekerd, waard, die harpoenier is een gevaarlijk sujet.’

‘Hij betaalt anders op tijd,’ zo luidde de repliek. ‘Maar kom, het is al verschrikkelijk laat, je kunt beter onder zeil gaan – het bed is goed: Sally en ik hebben in datzelfde bed geslapen de nacht toen we getrouwd waren. Er is ruimte genoeg voor twee om in dat bed rond te springen; het is allemachtig groot dat bed. Als je nagaat, voordat we het opgaven, stopte Sally onze Sam en kleine Johnny altijd aan het voeteneind. Maar op een nacht lag ik te dromen en te trappen en op de een of andere manier viel Sam uit bed en brak bijna zijn arm. Daarna zei Sally dat het niet meer ging. Kom maar mee, ik geef je zo een lichtje.’ Onder het praten stak hij een kaars aan en hield die naar mij uitgestoken, waarbij hij me aanbood voor te gaan. Ik bleef echter besluiteloos staan; kijkend op de klok in de hoek, riep hij uit: ‘Ik zie dat het al zondag is – dan zie je die harpoenier vannacht niet meer; die is wel ergens neergestreken – kom maar mee; kom *op* nou, hee, *kom* je nog of niet?’

Ik dacht er één seconde over na en toen gingen we naar boven, en werd ik een kleine kamer binnengeleid, zo koud als een mossel, en voorzien, wat waar is is waar, van een kolossaal bed, inderdaad haast breed genoeg voor vier harpoeniers om op een rijtje naast elkaar te slapen.

‘Alsjeblieft,’ zei de waard, terwijl hij de kaars op een krankjoreme oude zeemanskist zette die dubbel dienstdeed als was- en werktafel, ‘alsjeblieft, maak het jezelf nu maar gemakkelijk en ik wens je welterusten.’ Ik wendde mijn blik af van het bed en draaide me om, maar hij was al verdwenen.

De sprei terugslaand, boog ik me over het bed. Hoewel niet het elegantste, kon het de toets van mijn kritiek vrij goed doorstaan. Vervolgens wierp ik een blik door de kamer; behalve het ledikant en de tafel met tweeledige functie, zag ik geen ander meubilair, met uitzondering van een ruwe plank, de vier muren en een met een prent beplakt vuur-

scherm, voorstellende een man die een walvis harpoeneert. Onder de dingen die niet echt tot het interieur behoorden, bevond zich een vastgesjorde hangmat die in een hoek op de grond was gesmeten; voorts een grote plunjezak met de garderobe van de harpoenier, ongetwijfeld in de plaats komend van een hutkoffer. Insgelijks was er een pakje uitheemse benen vishaken op de plank boven de stookplaats, alsmede een lange harpoen die bij het hoofdeinde van het bed stond.

Maar wat lag daar op de kast? Ik pakte het en hield het dicht onder het licht, betastte het, rook eraan en probeerde op alle mogelijke manieren tot een bevredigende conclusie te komen over het ding. Ik kan het nergens anders mee vergelijken dan met een grote deurmat, aan de randen versierd met tingelende dingen, zoiets als de verkleurde stekels van stekelvarkens om een Indiaanse moccasin. In het midden van die mat zat een gat of spleet, zoals je ziet bij Zuid-Amerikaanse poncho's. Maar kon het mogelijk zijn, dat een broodnuchtere harpoenier zich in een deurmat zou wringen, om zo uitgedost door de straten van een christelijke stad te paraderen? Ik trok het ding aan, om het eens te proberen, en het drukte op me als een harnas, zo ongewoon ruig en zwaar was het en, zo meende ik, ook een beetje klam, alsof de mysterieuze harpoenier het gedragen had op een regenachtige dag. Ik liep ermee naar een stuk spiegel aan de muur en nog nooit van mijn leven had ik iets dergelijks gezien. Ik wrong mezelf er zo haastig uit, dat ik mijn nek verrekte.

Ik ging op de rand van het bed zitten en begon na te denken over die harpoenier die in mensenhoofden deed – en over zijn vreemde deurmat. Nadat ik zo een tijdje op de rand van het bed had zitten nadenken, stond ik op, trok mijn matrozenjeker uit en bleef diep in gedachten midden in de kamer staan. Vervolgens trok ik mijn jasje uit en bleef nu in hemdsmouwen staan piekeren. Maar omdat ik het koud begon te krijgen, half ontkleed als ik was, en me herinnerde wat de waard gezegd had over de harpoenier die misschien die nacht helemaal niet thuiskwam, omdat het al zo laat was, maakte ik er verder geen drukte meer over, maar schoot uit mijn broek en schoenen, blies de kaars uit, liet me in het bed tuimelen en beval mezelf aan aan de hoede des hemels.

Of het matras nu gestopt was met maiskolven, of gebroken aardewerk, ik weet het verdraaid niet, maar ik lag almaar te woelen en kon een tijdlang de slaap niet vatten. Ten lange leste gleed ik weg in een lichte slaap en ik was al een heel eind in de goede richting om te gaan pitten, toen ik zware voetstappen in de gang hoorde en vanonder de deur een zwak lichtschijnsel naar binnen zag komen.

God beware me, dacht ik, dat moet de harpoenier zijn, de helse koppenhandelaar. Maar ik bleef volmaakt stilliggen, vastbesloten geen woord te zeggen, tot ik werd aangesproken. Met een kaars in de ene hand en de Maori-kop in de andere, kwam de vreemdeling de kamer binnen, en zonder naar het bed te kijken, zette hij de kaars een heel eind bij mij vandaan op de grond en begon toen met veel moeite de grote knopen los te peuteren van de grote plunjezak, waarvan ik reeds gemeld had dat die in de kamer stond. Ik was dol nieuwsgierig om zijn gezicht te zien, maar hij hield het een tijdje afgewend, terwijl hij bezig was de opening van de plunjezak los te rijgen. Dit eenmaal voor elkaar, draaide hij zich echter om – en toen, grote hemel! Wat afzichtelijk! Wat een gezicht! Het had een donkere, purperachtige, gele kleur, hier en daar bovendien nog sterk ontsierd door grote, zwartachtig uitziende vierkanten. Ja, het was precies zoals ik had gedacht, hij was een verschrikkelijke bedgenoot; hij heeft gevochten, liep vreselijke verwondingen op en daar komt-ie aanzetten, net terug van de dokter. Op hetzelfde moment draaide hij toevallig zijn gezicht zo naar het licht, dat ik duidelijk zag dat het helemaal geen hechtpleisters konden zijn, die zwarte vierkanten op zijn wangen. Het was een ander soort van vlekken. Eerst wist ik niet wat ik ervan moest denken; maar al spoedig kreeg ik een flauw vermoeden van de waarheid. Ik herinnerde me de geschiedenis van een blanke man – ook een walvisvaarder – die, in handen gevallen van de kannibalen, door hen was getatoeëerd. Ik concludeerde dat deze harpoenier, tijdens zijn verre reizen, in een dergelijk avontuur verzeild was geraakt. Maar wat doet het er per slot van rekening toe, dacht ik. Het is alleen maar de buitenkant; een mens kan eerlijk zijn in ieder soort van huid. Aan de andere kant, wat te denken van zijn griezelige huid, ik bedoel nu het gedeelte dat om de getatoeëerde vierkanten bestond en als het ware een onafhankelijk leven leidde. Vanzelfsprekend, mogelijk was het niet meer dan een door de tropische zon verbrande laag; niettemin had ik nog nooit van een zon gehoord die zo heet was dat hij een blanke man transformeerde in een purper-geel exemplaar! Ik moet er echter bij zeggen, dat ik nog nooit op de zuidelijke zeeën geweest was en misschien had de zon aldaar zo'n uitzonderlijk effect op de huid. Hoe dan ook, terwijl al deze gedachten door mij heen schoten als de bliksem, had de harpoenier mij in het geheel nog niet opgemerkt. Maar, nadat hij zijn plunjezak eindelijk met veel moeite had open gekregen, begon hij er in te rommelen en haalde er op een gegeven moment een soort van tomahawk uit en een buidel van zeehondenbont. Toen hij die dingen op de

oude zeemanskist gelegd had, die midden in de kamer stond, pakte hij de Nieuw-Zeelandse kop – ijzingwekkend genoeg – en stouwde hem in de plunjezak. Vervolgens zette hij zijn hoed af – een nieuwe vilthoed – en ik schreeuwde het bijna uit van opperste verbazing. Er zat geen haar op zijn hoofd – althans niet noemenswaard – met uitzondering van een scalp-pruikje dat op zijn voorhoofd zat gedraaid. Zijn kale, purperachtige schedel zag er nu werkelijk uit als een beschimmelde doodskop. Had de vreemdeling niet tussen mij en de deur gestaan, ik was sneller vertrokken dan ik ooit een maal naar binnen heb kunnen schrokken.

Zoals de kansen nu lagen, dacht ik aan zoiets als het raam uitglippen, maar ik zat aan de achterkant van de tweede verdieping. Ik ben geen lafaard, maar wat ik moest denken van deze in mensenhoofden handelende purperen gladakker, ging me boven mijn pet. Uit onwetendheid spruit angst voort en aangezien ik voor wat deze vreemdeling betrof geheel perplex en in de war was, beken ik eerlijk, dat ik net zo bang voor hem was als voor de duivel als die in het holst van de nacht mijn kamer was komen binnenvallen. Erger nog, ik was zo bang voor hem, dat ik niet kranig genoeg was om hem aan te spreken en een bevredigende uitleg te vragen voor wat onverklaarbaar aan hem leek.

Ondertussen ging hij verder met zich uit te kleden en hij ontblootte ten slotte zijn borst en armen. Zowaar als ik leef, deze eerst bedekte delen van hem leken een schaakbord vanwege al die vierkantjes die hij ook op zijn gezicht had; zijn rug ook, die was ook geruit door dezelfde vierkanten; hij leek wel in een Dertigjarige Oorlog geweest te zijn, waaraan hij ternauwernood was ontsnapt in een hemd van hechtpleisters. Wat meer is, ook zijn benen waren gemerkt, alsof een stelletje donker-groene kikkers oprende tegen de stammen van jonge palmen. Het was nu wel duidelijk, dat hij een of andere afzichtelijke barbaar moest zijn, ergens in de zuidelijke zeeën aan boord gegaan van een walvisvaarder en daarna aangespoeld in een land van beschaving. Ik rilde van de gedachte alleen al. Bovendien een handelaar in koppen – misschien wel de hoofden van zijn eigen broers. Misschien viel het mijne bij hem in de smaak. Grote hemel! Moet je die tomahawk zien!

Er was echter geen tijd meer om te rillen van angst, want de barbaar ging iets doen wat mijn aandacht volledig vasthield en mij ervan overtuigde dat hij inderdaad een heiden moest zijn. Terwijl hij naar zijn zware duivelscape liep, of hobbezak, of dikke duffel, die hij tevoren over een stoel had gehangen, rommelde hij daarna in de zakken, en haalde er ten slotte een curieus misvormd beeldje uit dat een bult op zijn rug

had, met precies de kleur van een drie dagen oude Congo-baby. Mij het gebalsemde hoofd voor de geest halend, dacht ik aanvankelijk dat dit zwarte poppetje een echte baby was die op dezelfde wijze was gepreserveerd. Maar toen ik zag dat het in het geheel niet buigzaam was en dat het glom als gewreven ebbenhout, kwam ik tot de conclusie dat het niets anders was dan een houten afgodsbeeldje, hetgeen het inderdaad bleek te zijn. Want de barbaar begaf zich vervolgens naar de lege stookplaats, verwijderde het met een prent beplakte vuurscheren en plaatste het kleine, gebochelde beeldje als een kegel tussen de vuurblokken. De schoorsteenstijlen en al de stenen erin waren dik van het roet, zodat ik vond dat deze stookplaats een heel geschikte schrijn of kapel vormde voor zijn Congo-afgod.

Ik keek nu ingespannen naar het halfverscholen beeldje, terwijl ik me ondertussen slecht op mijn gemak voelde – om te zien wat er ging gebeuren. Eerst haalde hij tweemaal een handvol spaanders uit de zak van zijn dikke duffel en legde die zorgvuldig voor het beeldje neer; daarna legde hij er een stuk scheepsbeschuit bovenop en stak, met behulp van de kaarsvlam, de spaanders aan tot een offervuur. Maar toen, nadat hij verscheidene malen haastig in het vuur had gegrepen en des te haastiger zijn vingers teruggetrokken (waarbij hij ze behoorlijk scheen gebrand te hebben), lukte het hem ten slotte het stuk beschuit weg te grissen; daarna blies hij er de hitte en de as een beetje af en offerde het beleefd aan het negerpoppetje. Maar de kleine duvel scheen in het geheel geen lust te hebben in dergelijke droge kost; geen moment bewoog hij zijn lippen. Deze potsierlijke opvoering werd begeleid door des te potsierlijker geluiden van de toegewijde, die scheen te bidden met een eentonig zangerig geluid, dan wel dat hij een of ander heidens psalmgezag aan het zingen was, waarbij hij zijn gezicht vertrok op een meest onnatuurlijke manier. Nadat hij ten slotte het vuur gedoofd had, pakte hij zijn afgod nu zonder veel ceremonieel op en stouwde het even onverschillig in zijn dikke duffel als een jager die een dode houtsnip in zijn weitas stopt.

Heel deze zonderlijke handelwijze verhoogde mijn gevoel van onbegrijpelijkheid en toen ik bemerkte dat hij duidelijke symptomen begon te vertonen om zijn ritueel te beëindigen en bij mij in bed te duiken, meende ik dat het hoog tijd was, nu of nooit, nog voordat het licht werd gedoofd, de betovering te verbreken waarin ik zolang gevangen was geweest.

Maar de tijd die ik nam om te overwegen wat ik ging zeggen, was fataal. Zijn tomahawk van de tafel pakkend, inspecteerde hij een ogen-

blik de kop ervan, hield hem toen bij de kaars, zijn mond aan de steel, en blies dikke rookwolken uit. Het volgende moment werd het licht gedoofd en sprong de wilde kannibaal, tomahawk tussen de tanden, bij mij in bed. Ik schreeuwde het uit, ik kon het niet helpen; en met een plotseling gegrom van verbazing begon hij naar me te graaien.

Terwijl ik iets stamelde, ik weet niet meer wat, rolde ik me van hem weg, naar de muur, en bezwoer hem toen, wie of wat hij ook mocht zijn, zich stil te houden en mij te laten opstaan om de kaars aan te steken. Maar zijn grommende respons overtuigde mij ervan, dat hij mijn bedoeling slecht begrepen had.

‘Wie voor de duivel jij zijn?’ – zei hij eindelijk – ‘jij niet praten, verdomme, ik jou doden.’ Dat zeggende, begon de aangestoken tomahawk in het duister om mijn hoofd te flitsen.

‘Waard, in godsnaam, Pieter Doodkist!’ schreeuwde ik. ‘Waard! Wacht! Doodkist! Engelen! Help!’

‘Jij praten! Jij zeggen wie jij zijn, of, verdomme, ik jou doden!’ gromde opnieuw de kannibaal, terwijl het verschrikkelijke flitsen van zijn tomahawk maakte dat de hele as over mij werd uitgestrooid en ik één moment dacht dat mijn ondergoed in de fik zou vliegen. Maar de hemel zij dank, op dat ogenblik kwam de waard de kamer binnen, kaars in de hand, en prompt uit bed springend, rende ik op hem af.

‘Wees maar niet bang meer,’ zei hij met zijn eeuwige grijns. ‘Onze Queequeg zal geen haar van je hoofd krenken.’

‘Hou op met dat gegrijs,’ gilde ik, ‘en waarom heb je me niet verteld dat die helse harpoenier een kannibaal was?’

‘Ik dacht dat je dat wel begrepen had; heb ik je niet verteld dat hij met koppen liep te venten in de stad? – maar ga nu maar weer plat en slapen. Queequeg, luister – jij mij snappen, ik jou snappen – deze man bij jou slapen – jij mij snappen?’

‘Mij best snappen,’ gromde Queequeg, erop los paffend met zijn pijp, terwijl hij recht overeind in bed zat.

‘Jij in bed komen,’ voegde hij eraan toe, mij wenkend met zijn tomahawk, het beddengoed openhoudend. Hij deed dit niet alleen op een waarlijk beschaafde manier, maar ook erg aardig en menslievend. Ik bleef een ogenblik naar hem staan kijken. Ondanks al zijn tatoeeringen was hij over het geheel genomen een zindelijke, knap uitziende kannibaal. Wat heb ik hier toch veel drukte over gemaakt, dacht ik bij mezelf – hij is immers een mens net als ik; hij heeft evenveel redenen om mij te vrezen als ik heb om hem te vrezen. Het is beter slapen met een nuchtere

kannibaal dan met een dronken christen.

‘Waard,’ zei ik, ‘zeg tegen hem met die tomahawk, of pijp, of hoe je dat ding ook noemt, te kappen; dat hij, in het kort, moet ophouden met roken en dat ik dan bij hem in bed kruip. Het bevalt me niet in het minst een rokende man bij me in bed te hebben. Dat is gevaarlijk. Bovendien ben ik niet verzekerd.’

Nadat dit Queequeg onder ogen was gebracht, schikte hij zich onmiddellijk en wenkte me met dezelfde vriendelijkheid in bed te komen – waarbij hij zich naar één kant liet rollen, alsof hij hiermee wilde zeggen: ik zal je met geen vinger aanraken.

‘Welterusten, waard,’ zei ik, ‘je kunt gaan.’

Ik stapte in bed en heb in mijn leven nooit beter geslapen.

4. De gestikte deken

Toen ik de volgende ochtend tegen het aanbreken van de dag wakker werd, vond ik Queequegs arm op de meest liefdevolle en koesterende wijze over me heen geslagen. Je had bijna gedacht dat ik zijn vrouw was. De beddensprei was meer een gestikte deken van aan elkaar gestikte vierkanten en driehoeken in bonte kleuren; en die arm van hem, van onder tot boven getatoeëerd met een eindeloos Kretenzisch labrynt van dezelfde figuren, geen twee figuren waren van precies dezelfde tint – en omdat ik veronderstel dat hij op zee zijn arm dan weer in de zon dan weer in de schaduw houdt, met zijn hemdsmouwen op verschillende tijdstippen tot op een andere hoogte opgerold, die arm van hem dus, zei ik, zag er exact hetzelfde uit als een reep van die gestikte quilt. Werkelijk, zoals die arm er gedeeltelijk op lag toen ik wakker werd, kon ik hem nauwelijks van de quilt onderscheiden, zo gingen hun kleuren in elkander over; en het kwam enkel door het gewicht en de druk dat ik merkte dat Queequeg mij omarmde.

Ik had vreemde gevoelens. Laat mij proberen ze weer te geven. Ik herinner me een min of meer soortgelijke situatie, waarin ik verkeerde toen ik nog kind was; of het werkelijkheid was of een droom, heb ik nooit helemaal kunnen uitmaken. De omstandigheid was deze. Ik had de een of andere streek uitgehaald – ik geloof dat ik probeerde in de schoor-

steen te kruipen, zoals ik een kleine schoorsteenveger een paar dagen eerder had zien doen; en mijn stiefmoeder die, om welke reden dan ook, me er eeuwig en altijd van langs gaf, of me zonder eten naar bed stuurde – mijn stiefmoeder sleurde me bij mijn benen de schoorsteen uit en stuurde me naar bed, hoewel het pas twee uur in de middag was en 21 juni, dus de langste dag van het jaar op ons halfroond. Ik voelde me vreselijk. Maar er hielp geen moedertjelief aan, dus naar boven met mij, naar mijn kleine kamertje op de derde verdieping, waar ik me zo langzaam mogelijk uitkleedde om de tijd te doden, om dan met een bittere zucht tussen de lakens te kruipen.

Ik lag daar somber uit te rekenen dat er zestien hele uren dienden te verstrijken, voordat ik kon hopen weer op te staan. Zestien uur in bed! Mijn rug deed pijn bij de gedachte alleen al. En het was ook nog zo licht; de zon scheen door het raam, in de straten klonk het geratel van rijtuigen en dan het geluid van vrolijke stemmen door het hele huis. Ik voelde me steeds ellendiger worden – ten slotte stond ik op, kleepte me aan, ging op kousenvoeten naar beneden, zocht mijn stiefmoeder en wierp me plotsklaps aan haar voeten en smeekte haar mij als een bijzondere gunst een flink pak slaag te geven wegens mijn wangedrag; alles, behalve mij ertoe te veroordelen zo'n ondraaglijk lange tijd in bed te moeten blijven. Maar zij was de beste en meest gewetensvolle van alle stiefmoeders en terug moest ik naar mijn kamer. Verscheidene uren lag ik daar klaarwakker, me ongelukkiger voelend dan ik later in mijn leven ooit zou doen, ook al kreeg ik nog te lijden van een eindeloze reeks tegenslagen. Ten lange leste moet ik in een nachtmerrieachtige slaap gevallen zijn; er langzaam uit ontwakend – nog half en half dromend – deed ik mijn ogen open en de eens door de zon beschenen kamer was nu gedompeld in dichte duisternis. Meteen voer er een huivering door mijn hele lichaam; er was niets te zien en niets te horen; maar een bovennatuurlijke hand scheen in de mijne te rusten. Mijn arm lag op de gestikte deken en de naamloze, onvoorstelbare, zwijgende gedaante of geestverschijning, waaraan de hand toebehoorde, scheen vlak naast mijn bed te zitten. Voor wat me eeuwigheid op eeuwigheid toescheen, lag ik daar, bevroren van angst, terwijl ik mijn hand niet durfde weg te trekken, al lag ik er gedurende al die tijd aan te denken dat als ik mijn hand ook maar één millimeter verroerde, de betovering verbroken zou zijn. Ik weet niet meer waardoor deze gewaarwording ten slotte weer van me afgleed, maar 's morgens wakker wordend, herinnerde ik me alles weer tot mijn schrik en nog dagen, weken en maanden erna deed

ik de meest verwarrende pogingen om het raadsel op te lossen. Ja, zelfs nu nog probeer ik het uit te knobbelen.

Welnu, afgezien van die wurgende angst, was mijn gewaarwording bij het voelen van die bovennatuurlijke hand in de mijne, haast van dezelfde vreemde sensatie als die welke ik ervoer toen ik bij het wakker worden Queequegs heidense arm om mij heen bemerkte. Maar ten slotte kwamen me al de gebeurtenissen van de afgelopen nacht weer voor de geest, één voor één, als een tastbare werkelijkheid, en realiseerde ik me het komische van mijn toestand. Want hoewel ik zijn arm in beweging trachtte te krijgen – de omhelzing van de bruidegom te ontkoppelen – hij hield me, ook in zijn slaap, stevig omarmd, alsof niets dan de dood ons scheiden zou. Toen probeerde ik hem wakker te maken – ‘Queequeg!’ – maar zijn enige antwoord was gesnurk. Daarna rolde ik mij op mijn andere kant, aangezien mijn nek voelde alsof die in een halster zat; en opeens leek ik door iets te zijn gekrabd. De gestikte deken opslaand, zag ik daar de tomahawk, die als een baby met een haviksneus aan de zijde van de barbaar lag. Waarlijk, een pittige poets, dacht ik, op klaarlichte dag in een vreemd huis in bed met een kannibaal en een tomahawk! ‘Queequeg! – in godesnaam, Queequeg, word wakker!’ Ten lange leste, door middel van veel geruk en getrek en luide en onophoudelijke protesten met betrekking tot de onbetamelijkheid van het omhelzen van een mannelijke bedgenoot in een soort van huwelijkse stijl, slaagde ik erin een geknor te ontlokken; nu trok hij ook zijn arm weg, schudde zichzelf uit als een newfoundlander die net uit het water komt, en ging overeind zitten, even recht als een piekschacht, terwijl hij naar me keek en zijn ogen uitwreef, alsof hij zich niet goed meer wist te herinneren hoe het kwam dat ik er was, hoewel oneindig langzaam in hem het vage bewustzijn begon te dagen dat hij me ergens van moest kennen. Ondertussen lag ik hem rustig te observeren, immers, ik hoefde geen bange vermoedens meer te koesteren en was daarom stellig van plan een studie te wagen aan een zo curieus creatuur. Toen zijn geest, na een tijdje, weer wat helderder werd inzake het soort van figuur dat zijn bedgenoot was, verzoende hij zich als het ware met de feiten; hij sprong op de grond en gaf me, door middel van zekere gebaren en geluiden te kennen, dat, als ik dat wou, hij zich het eerst zou aankleden en weggaan, zodat ik me daarna kon aankleden, en de hele kamer voor mezelf had. Queequeg, zo dacht ik, dit is onder de omstandigheden een loffelijk voorstel, maar wat waar is is waar, wilden hebben een aangeboren gevoel voor kiesheid, je kunt zeggen wat je wilt; het is wonderbaarlijk hoe beleefd ze in feite zijn. Ik maak Queequeg dit

bijzondere compliment, omdat hij mij met zoveel tegemoetkoming en consideratie behandelde, terwijl ik me schuldig gemaakt had aan enorme grofheid; ik staarde naar hem vanuit mijn bed en sloeg al zijn bewegingen bij het toiletmaken gade; op dat ogenblik won mijn nieuwsgierigheid het van mijn beschaafde manieren. Nochtans, een man als Queequeg zie je niet iedere dag, hij en zijn manier van doen waren een toegespitste beschouwing meer dan waard.

Hij begon met zich van boven aan te kleden door zijn vilthoed op te zetten, tussen haakjes, een zeer grote, om vervolgens – nog steeds minus broek – zijn laarzen te gaan zoeken. Wat hem in 's hemelsnaam bezielde, ik weet het niet, maar zijn volgende stap was om – met laarzen in de hand en hoed op – onder het bed te kruipen; uit allerlei gehijg en gezwoeg maakte ik op dat hij hard bezig was zijn laarzen aan te trekken, hoewel geen regel van fatsoen, voor zover ik weet, van wie dan ook vergt, dat iemand zich moet afzonderen als hij zijn schoenen wil aantrekken. Maar Queequeg, begrijpt u wel, was een schepsel in de overgangsfase – noch rups noch vlinder. Hij bezat net genoeg beschaving om zijn vreemdsoortigheid op de meest zonderlinge wijze te laten uitkomen. Zijn opvoeding was nog niet voltooid. Hij was nog leerling. Als hij niet in geringe mate beschaafd was geweest, zou hij zichzelf naar alle waarschijnlijkheid in het geheel niet druk gemaakt hebben over schoeisel; aan de andere kant, als hij niet nog steeds een barbaar was geweest, zou hij er nooit van gedroomd hebben onder het bed te kruipen om ze aan te trekken. Eindelijk dook hij weer op met een gedeukte hoed die ver over zijn ogen gedrukt zat en begon door de kamer te kraken en te hinken, alsof, niet erg aan schoeisel gewend zijnde, het paar vochtige, gekreukelde laarzen van runderhuid – waarschijnlijk niet van de juiste maat – hem nogal knelde en kwelde bij zijn eerste gang op een bitterkoude ochtend.

Pas nu zag ik dat er geen gordijnen voor het raam hingen en dat, aangezien de straat erg nauw was, het huis aan de overkant over een gemakkelijke inkijk in onze kamer beschikte, en terwijl ik me meer en meer bewust werd van de onwelvoeglijkheid van Queequegs verschijning, almaar rondbanjerend met weinig meer aan dan zijn hoed en laarzen, verzocht ik hem, zo goed als ik kon, een beetje haast te maken met zijn toilet en vooral zo vlug mogelijk zijn broek aan te trekken. Hij gaf onmiddellijk gehoor aan mijn verzoek en begon zich vervolgens te wassen. Op dit uur van de ochtend zou iedere christen zijn gezicht gewassen hebben, maar Queequeg stelde er zich tot mijn verbazing mee tevreden

zijn reiniging te beperken tot zijn borst, armen en handen. Toen trok hij zijn vest aan, pakte een stuk harde zeep van de was- en werktafel, doopte het in het water en begon zijn gezicht in te zepen. Ik was benieuwd om te zien waar hij zijn scheermes had, toen hij, ik kon mijn ogen niet geloven, de harpoen greep die naast het hoofdeinde van het bed stond, de lange houten schacht eruit trok, het lemmet uit de schede haalde, het even wette aan zijn laars, om vervolgens met lange schreden op het stuk spiegel aan de muur toe te stappen, waar hij zijn wangen fors begon te schrapen, of liever: te harpoeneren. Queequeg, zo dacht ik, dit is ongenadig omspringen met Rogers messenwerk. Later verbaasde ik me stukken minder over deze operatie, toen ik erachter kwam van welk fijn staal de punt van een harpoen wordt gemaakt en hoe vlijmscherp de lange rechte snijkanten altijd zijn.

De rest van zijn toilet was snel in orde en trots marcheerde hij de kamer uit, gehuld in zijn dikke, ruime duivelscape, schermend met zijn harpoen als de baton van een maarschalk.

5. Ontbijt

Snel volgde ik zijn voorbeeld, en de gelagkamer betredend sprak ik de grijnzende waard zeer minzaam aan. Ik koesterde geen wrok jegens hem, hoewel hij met mij inzake mijn bedgenoot geen geringe grap had uitgethaald.

Niettemin, een geslaagde grap is een machtig goed ding en eigenlijk een te schaars voorkomend ding, des te jammer. Daarom, als iemand, in eigen persoon, een ander stof levert voor een goede grap, laat hem dan niet schuchter zijn, maar geef hem de ruimte zich in de vrolijke zin des woords uit te putten en uitgeput te raken. En de man die in alle mildheid gesproken iets lachwekkends over zich heeft, houd u ervan verzekerd, dat er meer in die man zit dan u wellicht verwacht.

De gelagkamer was nu vol met de gasten die de avond tevoren waren binnengevallen en die ik tot nu toe nog niet goed had kunnen bekijken. Het waren praktisch allemaal walvisvaarders; eerste stuurman, tweede stuurman en derde stuurman, en scheepstimmerlieden en scheepskuipers, scheepssmeden en harpoeniers en scheepsklerken; een gebruid en ge-

spierd gezelschap, met ruige baarden; een ongeschoren stelletje, die allen matrozenjerkers droegen als ochtendjassen.

Je kon vrij gemakkelijk vaststellen hoelang elk van hen al aan wal was. De blozende wangen van die jonge knaap daar hebben dezelfde tint als in de zon gestoofde peren en je zou bijna veronderstellen dat ze ook moeten ruiken naar muskaat; hij kan nog geen drie dagen terug zijn van zijn Indische reis. De man naast hem is een paar tinten lichter; je zou haast zeggen dat hij iets van satijnhout weghad. Over de huid van een derde ligt nog een tropisch waas, maar toch al lichtelijk gebleekt; *hij* heeft ongetwijfeld al weken aan wal vertoefd. Maar wie kon er wangen laten zien als Queequeg? die, gestreept met diverse tinten, leken op de westhelling van de Andes, waar zich, door de wisselende klimaten, de zones afzonderlijk aftekenden.

‘Eten, jongens!’ riep nu de waard, een deur met kracht openzwaaiend, en wij zetten ons aan het ontbijt.

Er wordt wel eens beweerd, dat mannen die de wereld hebben gezien, zich gemakkelijk hebben leren bewegen en zich in gezelschap goed weten te beheersen. Hoewel, niet altijd: Ledyard, de wereldreiziger uit Nieuw-Engeland, en Mungo Park, de Schot, die bezaten van alle wel het minste zelfvertrouwen in gezelschap. Maar het loutere doorkruisen van Siberië in een hondenslee zoals Ledyard deed, of het ondernemen van een lange, eenzame voettocht door het hart van Afrika, op een lege maag, wat de som was van de prestaties van die arme Mungo, – deze manier van reizen, bedoel ik, is mogelijk niet de beste methode om een hoge graad van maatschappelijke welgemanierdheid te bereiken. Dat soort van dingen kun je voor het merendeel immers overal leren.

Deze bespiegelingen vonden hun grond in de omstandigheid, dat, nadat we ons allen om de tafel geschaard hadden, en ik erop was voorbereid een paar knallende verhalen over de walvisvaart te horen, haast iedereen, tot mijn niet geringe verbazing, een diep stilzwijgen bewaarde. En niet alleen dat, ze zaten er ook wat beteuterd bij. Ja, hier zat een stel zeerobben, onder wie verscheidene zonder de minste terughoudendheid bij een stormachtige zee enorme walvissen aan boord hadden gekregen – voor hen volslagen vreemdelingen – met wie ze zonder met de ogen te knipperen een dodelijk duel aangingen; en toch zaten ze hier aan een gemeenschappelijke ontbijttafel – allemaal met dezelfde roeping, van iets dezelfde smaak beet hebbend – elkaar even schaapachtig aan te kijken, alsof ze zich in de Green Mountains nooit ver van de schapenbout hebben durven wagen. Een vreemd gezicht; deze bedeesde bonken, die

timide walviskrijgers!

Maar wat Queequeg aangaat – wel, Queequeg zat daar tussen hen in – toevallig ook nog aan het hoofd van de tafel; onaangedaan als een ijspegel. Het is een feit dat ik zijn tafelmanieren niet erg goed weet te verdedigen. Zijn grootste bewonderaar zou het niet van harte hebben kunnen goedpraten dat hij zijn harpoen had meegebracht aan het ontbijt, en hem zelfs zonder enig ceremonieel gebruikte; hij reikte ermee over tafel, dit tot dreigend gevaar voor vele hoofden, om er de biefstukken mee te enteren. Maar *dat* werd door hem doodkalm uitgevoerd, en iedereen weet dat naar de mening van de meeste mensen, iets doodbedaard doen betekent dat het heel deftig is.

We zullen hier niet al Queequegs eigenaardigheden bespreken; hoe hij koffie en warme broodjes schuwde, en zijn onverdeelde aandacht op de biefstukken gevestigd hield, die rauw en niet doorgebakken waren. Laat het voldoende zijn, dat toen het ontbijt was afgelopen hij, net als de rest, naar de gelagkamer toog, aldaar zijn tomahawkpijp aanstak en daar rustig zijn voedsel zat te verteren, en te roken met zijn onafscheidelijke hoed op, toen ik de deur uitging voor een wandeling.

6. De straat

Zo ik in eerste instantie al hogelijk verbaasd mocht zijn geweest bij het bespeuren van zo'n vreemdsoortig individu als Queequeg, die los rondliep in de keurige samenleving van een beschaafde stad, die verbazing verdween alras op mijn eerste wandeling bij daglicht door de straten van New Bedford.

In de hoofdstraten rond de dokken zal iedere zeehaven van enig belang veelal de gelegenheid bieden een blik te werpen op de vreemdste uitzienende, meest onbeschrijflijke figuren uit alle delen van de wereld. Zelfs in de straten van Broadway en Chestnut geven de matrozen van de Middellandse zee soms aanstoot bij Lascaren en Maleiers; en in Bombay, in het Apollo Green, hebben rasechte yankees de inheemse bewoners nogal eens de stuipen op het lijf gejaagd. Maar New Bedford slaat zowel Water Street als Wapping. In laatstgenoemde sloppenwijken tref je enkel zeelui aan; maar in New Bedford staan heuse kannibalen op de hoeken

van de straten te kletsen; van top tot teen barbaren; velen van hen dragen om hun botten niet-geheiligd vlees. Het maakt dat een vreemdeling vreemd opkijkt.

Maar, behalve de Fijinezen, de Tongataboaren, de Erromangoanen, de Pannagianen en de Brighgianen, en behalve de in het wild groeiende exemplaren van het walvisvaardersgilde, die, zonder dat erop wordt geteld, door de straten zwalken, zie je dingen die nog curieuzer zijn, in ieder geval komischer. Wekelijks komen in deze stad complete hordes aan van groentjes uit Vermont en New Hampshire, allen even dorstend naar geld en glorie in de visserij. Ze zijn meestens jong, van krachtig postuur; bonken die hele bossen omgehakt hebben en die er nu het bijltje bij willen neerleggen en naar de walvislans grijpen. Velen zijn nog net zo groen als de Green Mountains waar ze vandaan komen. In sommige dingen schat je ze niet ouder dan een paar uur. Kijk daar eens! die vent die daar zo trots om de hoek komt stappen. Hij draagt een vilthoed en een pandjesjas, omgord met een matrozenriem, waarin een dolkmes steekt. Daar komt er nog een aan, met een zuidwester en een bombazijnen mantel.

Geen in de stad opgegroeide dandy valt te vergelijken met eentje van het platteland afkomstig – ik bedoel dus een door en door boerachtige dandy – de figuur dus, die in de hondsdagen zijn twee acres maait met bokkenleren handschoenen aan, uit vrees gebruide handen te krijgen. Welnu, als zo'n boertige dandy het in zijn bolle kop krijgt naam te willen maken en aanmonstert voor de walvisvaart, dan moet je de idiote dingen zien die hij doet zodra hij bij de haven arriveert. Bij het bestellen van zijn uitrusting eist hij schelle knopen voor op zijn vest en bandjes aan zijn linnen broek. Armzalige boerenpummel! hoe bedonderd zullen die bandjes breken in de eerste de beste gierende storm, wanneer ge, met bandjes, knopen en al door de strot gaat van de ziedende storm.

Maar denk niet dat deze vermaarde stad enkel harpoeniers, kannibalen en boerenkinkels te bieden heeft. In het geheel niet. Toch blijft New Bedford een zonderlinge stad. Als wij walvisvaarders er niet geweest waren, zou deze streek heden ten dage misschien in dezelfde erbarmelijke staat verkeren als de kust van Labrador. Zoals de zaken staan, zijn er hele stukken van het achterland voldoende om iemand schrik aan te jagen, zo uitgebeend zien die eruit. De stad zelf is misschien de duurste plaats van heel Nieuw-Engeland om in te wonen. Het is een rijk land, dat is waar, maar niet zo rijk als Kanaan; bovendien is het een land van mais en wijn. Het is echter geen land van melk en honing, noch plaveit men er in het voorjaar de straten met verse eieren. Desondanks zul je

nergens in Amerika méér patriciërshuizen vinden en weelderiger parken en tuinen dan in New Bedford. Waar zijn die vandaan gekomen? hoe heeft men die kunnen planten op deze schrale slakkenbodem?

Gaat u maar eens kijken naar de ijzeren zinnebeelden van harpoenen om dat voorname herenhuis ginds en uw vraag wordt beantwoord. Ja, al deze statige huizen en bloemrijke tuinen komen uit de Atlantische Oceaan, de Stille Zuidzee en de Indische Oceaan. De één na de ander werden ze geharpoeneerd en opgevist van de bodem van de zee. Kan Herr Alexander zo'n kunststuk verrichten?

Ze zeggen dat de vaders in New Bedford hun dochters walvissen als bruidsschat meegeven en dat zij hun nichten elk met een paar bruinvissen bedelen. Je moet echt in New Bedford zijn om een schitterende trouwerij te zien; want, zo wordt beweerd, ze hebben daar in ieder huis bakken met olie, en branden daar elke avond roekeloos einden spermacetikaarsen op.

's Zomers is de stad een lust voor het oog; vol prachtige esdoorns – lange lanen van groen en goud. En in augustus bieden, hoog in de lucht, de beeldschone en uitbundige wilde kastanjes, als kroonkandelaars, de voorbijganger hun taps toelopende kaarsen van samengepakte bloesem. Zo almachtig is kunst; die in menige buurt van New Bedford prachtige bloementerrassen gelegd heeft op de kale onbruikbare keien die op de jongste dag in de buitenste duisternis geworpen zullen worden.

En de vrouwen van New Bedford, zij bloeien als hun eigen rode rozen. Maar rozen bloeien alleen in de zomer; terwijl het schone blosje op hun wangen eeuwigdurend is, zoals het zonlicht in de zevende hemel. Probeer maar elders hun blos te evenaren, dat kunt ge niet, behalve in Salem, waar naar ik heb gehoord de deernen zo zoet geuren, dat hun minnende matrozen hen al ruiken mijlen van de kust, als naderden zij de geurige Molukken in plaats van het land der puriteinen.

7. De kapel

In ditzelfde New Bedford staat een walvisvaarderskapel, en weinig zijn de van aard gesloten vissers, binnenkort op weg naar de Indische Oceaan of de Stille Zuidzee, die verzuimen aldaar een zondags bezoek te

brengen. Ik geloof dat ik dat nooit verzuimde.

Nauwelijks terug van mijn eerste ochtendwandeling, trok ik er weer op uit met deze speciale missie. Het weer was omgeslagen van een heldere kou met zon in striemende hagel en mist. Mezelf goed wegstoppend in mijn ruige jekker van de stof die ze berenvel noemen, vocht ik mij een weg tegen de hardnekkige storm in. Binnengaand trof ik een kleine, verspreide congregatie van zeelui en hun vrouwen, en weduwen. Er heerste een gedempte stilte, die slechts zo nu en dan verbroken werd door tierende stormvragen. Iedere zwijgende kerkganger scheen met opzet een eind van de ander af te zijn gaan zitten, alsof elk stil verdriet geïsoleerd was en onmededeelbaar. De predikant was nog niet gearriveerd; en daar zaten die zwijgende eilanden van mannen en vrouwen met strakke blik naar de marmeren, zwartomrande platen te staren die aan beide kanten van het preekgestoelte in de muur waren gemetseld. Op drie ervan stond ongeveer het volgende, hoewel ik niet pretendeer letterlijk te citeren:

GEWIJD
AAN DE NAGEDACHTENIS
VAN
JOHN TALBOT,
Die, op de leeftijd van achttien jaar, overboord sloeg,
Bij het Eiland van Verlatenheid, vóór Patagonië,
1 november, 1836
DEZE GEDENKPLAAT
IS OPGERICHT TE ZIJNER NAGEDACHTENIS
DOOR ZIJN ZUSTER

GEWIJD
AAN DE NAGEDACHTENIS
VAN
ROBERT LONG, WILLIS ELLERY, NATHAN COLEMAN,
WALTER CANNY, SETH MACY EN SAMUEL GLEIG,
die één van de sloepbemanningen vormden
van
HET SCHIP ELIZA,
dat uit zicht werd gesleept door een Walvis,

op de visgronden onder de kust in de
STILLE ZUIDZEE,
31 december, 1939
DEZE MARMEREN PLAAT
IS HIER GEPLAATST DOOR HUN OVERLEVENDE
SCHEEPSMAKERS

GEWIJD
AAN DE NAGEDACHTENIS
VAN
wijlen
KAPITEIN EZEKIEL HARDY,
die in de boeg van zijn sloep werd gedood door een
Potvis voor de kust van Japan,
3 augustus, 1833.
DEZE GEDENKPLAAT
IS OPGERICHT TE ZIJNER NAGEDACHTENIS
door
ZIJN WEDUWE.

Ik sloeg de natte sneeuw van mijn beijzelde hoed en jekker, ging vlak bij de deur zitten, en opzij kijkend was ik verbaasd Queequeg naast me te zien. Aangeslagen door de plechtigheid van het gebeuren, stond er een uitdrukking van ongelovige nieuwsgierigheid op zijn gelaat. De barbaar was de enig aanwezige persoon die mijn binnenkomst scheen te hebben opgemerkt; omdat hij de enige was die niet kon lezen en zodoende de ijzige opschriften aan de muur niet las. Of zich ook familieleden van de zeelui, wier namen daar stonden opgetekend, nu onder de gemeente bevonden, ik wist het waarachtig niet, maar zo talrijk zijn de onvermeld gebleven ongelukken in de visserij, en zo duidelijk droegen verscheidene van de aanwezige vrouwen de gelaatstrekken, zo niet de uiterlijke merktekenen van een of ander blijvend verdriet, dat ik er zeker van was dat hier voor mij diegenen verzameld waren, in wier nooit helende harten de aanblik van die sombere platen er spontaan de oorzaak van was dat oude wonden weer opengingen.

O! Gij wier doden begraven liggen onder de groene zoden; die staande tussen bloemen zeggen kunt – hier, *hier* ligt mijn geliefde; gij kent de

wanhoop niet die woedt in boezems als deze. Wat lamentabele leemtes in dat zwartomrande marmer dat geen stoffelijk overschot bedekt! Wat een wanhoop in die onaandoenlijke inscripties! Welk dodelijk vacuüm en ongenode ontrouw in die regels die knagen aan het Geloof, en de Opstanding ontzeggen aan degenen die varend zijn vergaan zonder een graf. Zo zouden deze platen evengoed kunnen staan in de grot van Elephanta als hier.

Bij welke volkstelling van levenden worden de doden inbegrepen; hoe komt het dat het algemene gezegde luidt, dat zij het niet meer kunnen navertellen, hoewel ze meer geheimen bewaren dan de Goodwin Sands; hoe komt het dat we aan de naam van hem die gisteren naar de andere wereld ging, in alle ongelovigheid zo'n veelbetekenende uitspraak hechten, maar hem daar geen recht op geven als hij zich enkel inscheept voor het verste Indië van deze levende aarde; waarom betalen levensverzekeringsmaatschappijen overlijdensuitkeringen uit op onsterfelijken; in wat voor eeuwige, bewegingloze verlamming, en dode, hopeloze trance wordt de antieke Adam gehouden die zestig eeuwen geleden stierf; hoe komt het dat we iedere troost weigeren over hen van wie we niettemin volhouden dat ze in onuitsprekelijke zaligheid verkeren; waarom streven de levenden ernaar de doden te verzwijgen; hoe komt het dat de lichtste klop in een tombe een hele stad kan doen verstijven van angst? Al deze dingen zijn niet zonder betekenis.

Maar het Geloof vindt, als een jakhals, zijn voedsel tussen de graven en ontleent zelfs aan deze dode twijfels zijn meest vitale hoop.

Het behoeft nauwelijks betoog met wat voor gevoelens ik, op de vooravond van mijn reis naar Nantucket, die marmeren platen bezag, en bij het trieste licht van die sombere, smartelijke dag het lot las van de walvisvaarders die me waren voorgegaan. Ja, Ismaël, hetzelfde lot kan jou ook eens beschoren zijn. Maar op de een of andere manier werd ik weer vrolijk. Verrukkelijke drijfveren om me in te schepen, mooie kans op promotie, zo leek het – ja, een lekgeslagen boot geeft mij het brevet van onsterfelijkheid. Want reken maar, dood is er genoeg in de walvisonderneming – het onnavolgbaar snelle en chaotische wegslingeren van een mens in de Eeuwigheid. Maar wat dan nog? Ik voor mij geloof dat we de zaak van Leven en Dood hebben misverstaan. Ik voor mij geloof dat wat men hier op aarde mijn schaduw noemt mijn ware wezen is.

Ik voor mij geloof dat wij bij het bezien van geestelijke dingen net als de oesters het licht waarnemen door het water, en dat dichte water voor

de dunste lucht aanzien. Daarom, neem mijn lichaam, wie het maar wil, neem het zeg ik, want ik ben niet mijn lichaam. En daarom drie hoeraties voor Nantucket; laten ze schip en lichaam maar in duigen slaan als ze dat willen, mijn ziel in duigen slaan, kan zelfs een Jupiter niet.

8. De kansel

Ik had nog niet lang gezeten, of er kwam een man binnen van een zekere eerbiedwaardige robuustheid; direct nadat de door de storm geteisterde deur, na hem te hebben doorgelaten, weer dichtsloeg, getuigde een snelle, eerbiedige blik op hem van de ganse gemeente er voldoende van dat deze statige oude man de predikant was. Ja, het was de vermaarde kapelaan Mapple, zo genoemd door de walvisvaarders, bij wie hij zeer populair was. Hij was in zijn jeugd matroos en harpoenier geweest, maar had al vele jaren terug zijn leven gewijd aan de bediening van het evangelie. In de tijd waarover ik nu schrijf, was kapelaan Mapple in de winterharde periode van een gezonde oude dag; het soort van ouderdom dat schijnt op te gaan in een tweede jeugd, want tussen de vele groeven en rimpels straalde de milde glans van een nieuwe bloeiende ontwikkeling – het groen van de lente dat uitsteekt boven de februarisnieuw. Niemand die tevoren zijn geschiedenis had gehoord, kon de eerste keer naar kapelaan Mapple kijken zonder hevige belangstelling, aangezien op hem als geestelijke zekere eigenaardigheden geënt waren, die men diende toe te schrijven aan het avontuurlijke zeemansleven dat hij geleid had. Toen hij binnenkwam, zag ik dat hij geen paraplu bij zich had en naar alle waarschijnlijkheid niet met zijn rijtuig gekomen was, want zijn matrozenhoed droop van de natte sneeuw en zijn zware pilojekker scheen hem door het gewicht van het geabsorbeerde water naar de grond te trekken. Hoe dan ook, hoed en jekker en overschoenen werden een voor een uitgedaan en opgehangen in een kleine nis vlak naast hem in de hoek, waarna hij, gekleed in een keurig pak, zich rustig naar de kansel begaf.

Zoals de meeste ouderwetse kansels was het een heel hoge, en aangezien de gebruikelijke trap naar een dergelijke hoogte door zijn grote hoek met de vloer de toch al kleine ruimte van de kapel ernstig zou

hebben ingekrompen, scheen het, alsof de architect op een aanwijzing van kapelaan Mapple had gehandeld en de kansel voltooid had zonder trap, maar die had vervangen door een loodrechte touwladder, zoals die gebruikt wordt bij het aan boord klimmen van een schip vanuit een in zee gelegen sloep. De vrouw van een walviskapitein had de kapel voorzien van een knap stel kamgaren valrepen voor deze touwladder, die op zich met liefde gemaakt was en geveerd in de kleur van mahoniehout, zodat deze hele uitvinding, in aanmerking nemend wat voor een soort kapel het was, genedele van slechte smaak getuigde. Terwijl hij een ogenblik aan de voet van de ladder bleef staan en met beide handen de geornamenteerde klampen van de valrepen vastgreep, wierp kapelaan Mapple een blik omhoog, om vervolgens, op een echte matrozenmanier maar niettemin met eerbiedwaardige behendigheid, hand over hand, tegen de touwladder op te klimmen, alsof hij in het hoogste topje van de mast moest wezen.

De loodrechte stukken van deze touwladder, zoals gewoonlijk het geval is als hij loshangt, waren van met doek overtrokken touw, alleen de ronde sporten waren van hout, zodat aan iedere sport scharnieren zaten. Bij de eerste blik die ik op de kansel geworpen had, was het me niet ontgaan dat deze scharnieren, hoe handig ook bij een schip, in dit geval overbodig schenen. Want ik was er niet op verdacht dat kapelaan Mapple, nadat hij bovenaan gekomen was, zich langzaam omdraaide en zich over de kansel boog, om de touwladder vervolgens sport voor sport binnen te halen en hem, nadat hij in zijn geheel binnenboord was, onneembaar maakte in zijn kleine vesting.

Een tijdje zat ik erover te peinzen zonder er ten volle de reden van te kunnen bevatten. Kapelaan Mapple kon zich verheugen in zo'n enorme reputatie van oprechtheid en heiligheid, dat ik hem niet kon verdenken naar bekendheid te streven door middel van effectwerk. Nee, zo meende ik, hier moet een of andere nuchtere reden voor zijn; bovendien moet het iets symboliseren wat niet zichtbaar is. Kan het bijvoorbeeld zijn dat hij, door deze daad van fysieke afzondering, daarmee voor het ogenblik zijn geestelijke terugtrekking demonstreert met betrekking tot alle uiterlijkheden en wereldse banden? Ja, want verzadigd door het vlees en de wijn van het Woord, is deze kansel voor een godgelovig man, dat zie ik nu heel goed, een bolwerk dat in zich zelve genoeg is – een hoge Ehrenbreitstein, met binnen zijn muren de bron van eeuwige wateren.

De touwladder was echter niet het enige wat in deze ruimte als

vreemde eend in de bijt de aandacht trok – iets wat een overblijfsel was van het voormalig zeemansleven van de predikant. Tussen de marmeren cenotafen ter weerszijden van de kansel was de muur, die de rug ervan vormde, versierd met een groot schilderij, voorstellende een statig schip, dat aan een lage kust van zwarte rotsen en een brullende branding tegen een verschrikkelijke storm optornt. Maar hoog boven het opspattende schuim en een wilde wolkenjacht dreef een eilandje van licht, vanwaaruit het stralende gezicht van een engel kwam; en dit lichtende gelaat deed zijn schijnsel in een felle plek stralen op het dek van het slingerende schip, zoiets als de zilveren plaat die nu is ingevoegd in de dekplank van de *Victory* – de plek waar Nelson sneuvelde. ‘O, nobel schip,’ scheen de engel te zeggen, ‘houd vol, houd vol, gij nobel schip, en houd uw roer recht, want zie! de zon breekt door, de wolken worden weggejaagd – het meest serene hemelsblauw komt aan.’

Noch was de kansel zelf verstoken van een bewijs van dezelfde zeemansmaak, waaraan de touwladder en het schilderij hun bestaan te danken hadden. De van panelen voorziene voorkant bijvoorbeeld vertoonde de gelijkenis met de stompe boeg van een schip, en het Heilige Boek rustte op een vooruitstekende krulversiering, gemodelleerd naar de met boegsnijwerk versierde sneb van een schip.

Wat kon er betekenisvoller zijn? – want de kansel is immers de boeg van de aarde; de rest zit in het achteronder; het is de kansel die de wereld aanvoert. Vandaaruit wordt de storm van Gods snelle toorn het eerst bespeurd en het is de boeg die de branding breekt. Vandaaruit wordt de God van weer en wind als eerste aangeroepen voor een gunstige bries. Ja, de wereld is een schip op doortocht, en geen voltooide reis; en de kansel is haar boeg.

9. De preek

Kapelaan Mapple richtte zich op en beval de overal verspreid zittende mensen, met de milde stem van pretentieloos gezag, wat op te schuiven. ‘Stuurboord gangboord, daar! Opschuiven naar bakboord – bakboord gangboord naar stuurboord! Midscheeps! Midscheeps!’

Er klonk het doffe gestommel van zware zeelaarzen tussen de ban-

ken, en het wat lichtere geschuifel van vrouwenschoenen, en toen was alles weer stil en waren alle ogen op de predikant gericht.

Hij wachtte een moment; daarna knielde hij neer in de kanselboeg, vouwde zijn grote, bruine handen voor zijn borst, hief zijn gesloten ogen op, en zond een gebed omhoog dat zo vurig en vroom was dat het leek, alsof hij op de bodem van de zee lag te bidden.

Toen was het ten einde gebracht, op een lang aangehouden, plechtige toon, als het onophoudelijke luiden van een bel op een schip dat in de mist op zee bezig is te vergaan – op dezelfde plechtige toon begon hij het navolgende gezang te lezen; maar bij de laatste coupletten aangekomen, veranderde hij van toon en barstte los in een schallende jubel van vreugde –

*De ribben en verschrikkingen in de walvis,
Bogen zich over mij in duist're gloed,
Terwijl de zonverlichte zee Gods werk is,
en ik toch zonk, mijn ondergang tegemoet.*

*De muil van de hel zag ik opengaan,
waar smartelijke pijn heerst zonder hoop;
Die niemand voelt dan zij die 't ondergaan –
O! ik was ten prooi aan wanhoop.*

*In zwarte nood riep ik mijn God,
toen 'k nauwelijks dacht Hij is van mij,
Hij neeg zijn oor tot mijn gruw'lijk lot –
Niet langer omsloot de walvis mij.*

*Meteen daarna werd ik verlicht,
en kwam Hij, als gedragen door een dolfijn,
Ontzaglijk, en fel, als flitste het weerlicht
Was het gelaat dat van mijn God moest zijn.*

*Tot in der eeuwigheid klinkt mijn lied
over 't ergste, 't mooiste uur in die nacht;
Aan God de eer; Hij is het die biedt
ons al Zijn genade, liefde en kracht.*